

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
ANABİLİM DALI (RUS DİLİ VE EDEBİYATI)**

RUS DİLİNDE HAREKET FİİLLERİNİN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Filiz KARAKALE

Ankara-2009

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
ANABİLİM DALI (RUS DİLİ VE EDEBİYATI)**

RUS DİLİNDE HAREKET FİİLLERİNİN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Filiz KARAKALE

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ayşe Pamir DIETRICH

Ankara-2009

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
ANABİLİM DALI (RUS DİLİ VE EDEBİYATI)**

RUS DİLİNDE HAREKET FİİLLERİNİN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ayşe Pamir DIETRICH

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ..... ii

GİRİŞ..... 1

I. BÖLÜM

Hareket Fiillerinin Rus Leksikolojisindeki Yeri

1.1. Fiillerde Tür Oluşumu.....5

1.2. Rusça Hareket Fiillerinde Tür Kavramı.....12

1.3. Hareket Fiillerinin Sayısı.....24

II. BÖLÜM

Öneksiz ve Önekli Hareket Fiilleri

2.1. Öneksiz Hareket Fiilleri32

2.2. Önekli Hareket Fiilleri43

III. BÖLÜM

Hareket Fiillerinin Yan Anlamları.....56

SONSÖZ.....63

ÖZETLER.....68

Türkçe.....68

İngilizce.....70

KAYNAKÇA.....71

ÖNSÖZ

Bu çalışmamızda özellikle yabancılar için öğrenilmesi en zor konulardan biri olan Rus dilinde hareket fiillerini incelemeye çalışacağız. Rusça hareket fiilleri hakkında yazılmış kaynaklar az değildir fakat bu kaynaklar hareket fiillerini anlatan birer gramer kitabı özelliği taşımaktadır. Çalışmamızda hareket fiillerini, bu konuyla ilgilenmiş olan araştırmacıların çalışmalarını da dikkate alarak incelemeye çalışacağız.

Çalışmamız üç bölümden oluşacaktır. Birinci bölümde ‘Hareket Fiillerinin Rus Leksikolojisindeki Yeri’ ana başlığı altında, genel hatlarıyla fiillerde durum kavramı verildikten sonra hareket fiillerinde durum oluşumu ayrıntılı olarak incelenecektir. Bu kısımda hareket fiillerinin hangi açılardan ele alındığı ve bu fiillerdeki yön kavramının ortaya çıkışı üzerinde durulacaktır. Bu konuda çalışmalar yapan araştırmacıların görüşlerine yer vererek bu görüşler ışığında Rus dilindeki hareket fiilleri hakkında kendi düşüncelerimizi sunacağız. Yine bu bölümde hareket fiillerinin sayısı, alt başlık altında incelenecektir. Hangi fiillerin hareket fiillerine dâhil edildiğini, geçmişte yine bu konuyla ilgili çalışmaları olan araştırmacılardan verdiğimiz örneklerle ele alacağız. En sonunda ise kendi görüşlerimiz dâhilinde hareket fiillerinin sayısı ve anlamları verilecektir.

İkinci bölümde Rus dilindeki önekli ve öneksiz hareket fiilleri ayrı ayrı başlıklar altında ele alınacaktır. Öncelikle öneksiz hareket fiilleri, birinci bölümün bir uzantısıymış gibi ayrıntılı olarak incelenecektir. Daha sonra ise önekli hareket fiilleri üzerinde durulacaktır. Önekli ve öneksiz hareket fiillerini sıklıkla kullandığımız örneklerle anlaşılır bir biçimde vermeye çalışacağız.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise hareket fiillerinin yan anlamdaki kullanımları incelenecektir. Bu fiiller ayrı ayrı ele alınarak yan anlamdaki en sık karşılaşılan kullanımları örnekler halinde verilecektir.

Öğrenim hayatım boyunca büyük emeği geçen ve bu çalışmada da yardımlarını esirgemeyen değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Ayşe Pamir Dietrich'e saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tezimizin hazırlanmasında değerli katkılarını esirgemeyen Rusya Bilimler Akademisi, Dilbilim Enstitüsünde görev alan Sn. T.A. Maysak'a teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

Hareket kavramının çağdaş sınıflandırma şekli oldukça karmaşık bir hal almıştır. Endüstri toplumunun iletişim toplumuna dönüşmesi, hareket kavramının toplumsal biçimine en yeni örnektir. Fakat iletişim teknolojilerindeki başarıları sadece fikir hareketlerinin hızlanmasına bağlamak yanlış olurdu. ‘Haberleşme toplumu’ kavramı sadece iletişim teknolojisi uzmanlarının çalışmaları sonucunda ortaya çıkmamıştır. Yerleşim yerinin jeolojik açıdan evrensel çapta köklü olarak değişmesi de bu kavramın oluşmasında etkilidir. Bu süreçler, insanoğlunun en tipik davranış değişimlerine yol açar, bilinen anlamıyla yeni bir biyolojik türün oluşmasına neden olur.

Neredeyse sıçrama yoluyla yeni bir niteliğe geçiş dönemi insancıl gereklilikler olarak düşünülmektedir. Bu durum ise hareket kavramının toplumsal biçimlerinin, dilbilimi ve yan dalları ile sıkı bir ilişkisi olduğu anlamına gelmektedir. Eğer herhangi bir durumda gerçekleşen değişiklik “hareket” olarak adlandırılıyorsa, bu kavramın genel dilbilimdeki varlığından söz etmek de mümkündür.

F. De Saussure’ün ifade şekliyle ‘dil döngüsü’ şu şekilde meydana gelmektedir: “Dolaşımın başlangıç noktası konuşanlardan birinin beyinde bulunur ki orada bizim tarafımızdan kavramlar olarak adlandırılan hayallerle çağrışım yapılan bilinç olayları vardır.”¹ Bu terim aslında genel dilbilimde hareket kavramının tipik olmayan bir kullanımıdır denilebilir.

Günümüzde dilbilim araştırmacıları, böyle bir teorinin dilbilimindeki gerekliliğini daha çok vurgulamaktadır. Eğitim ve bilim alanları arasındaki etkileşim bu gerekliliği daha iyi anlatmaktadır. Hareket kavramının anlaşılmasında ve bu temanın işlenmesinde insan bilimlerinin katkısı vardır. Çağdaş dil öğreniminde

¹ Ferdinand De. Saussure, Dilbilim Dersleri, çev: Prof. Dr. Berke Vardar, Multilingual, İst., 2001, s. 41

karşılaştırmalı tarih metotları, dilbilimsel kavramların disiplinler arası kurula uygun olmasını gerektirmektedir.

Farklı sözlük kaynaklarına göre hareket fiillerinin listelenmesi, bu fiillerin hangi dilde olursa olsun öncelikle kelime semantiği açısından tanımıyla mümkündür.

Rusçada yer değiştirme şekillerinin farklılıklarını yansıtan çok da büyük olmayan bir fiil grubu vardır ve bu grup ‘Hareket Fiilleri’ olarak adlandırılmaktadır. Bu fiiller on dört çift öneksiz fiilden oluşmaktadır:

1) *идти* - *ходить* ‘yürüyerek gitmek’, 2) *ехать* - *ездить* ‘araçla gitmek’, 3) *бежать* - *бегать* ‘koşmak’, 4) *лететь* - *летать* ‘uçmak’, 5) *плыть* - *плавать* ‘yüzmek’, 6) *лезть* – *лазить* / *лазять* ‘tırmanmak; çıkmak’, 7) *ползти* - *ползать* ‘sürünmek’, 8) *бредти* - *бродить* ‘ağır ağır yürümek’, 9) *нести* - *носить* ‘araçsız olarak elinde, kafasında, omzunda vb. taşımak’, 10) *вести* - *водить* ‘araç kullanmadan götürmek’ 11) *везти* - *возить* ‘araçla taşımak’, 12) *гнать* – *гонять* ‘sürmek; gütmek’, 13) *катить* - *катать* ‘yuvarlamak’, 14) *тащить* - *таскать* ‘zorlukla taşımak; sürüklemek.’

Hareket fiillerinin incelenme tarihi göz önüne alındığında bu fiillerin sayısı konusunda farklı araştırmacıların farklı görüşleri olduğunu göreceğiz.

Rusça hareket fiilleri pek çok araştırmacının dikkatini çekmiş ve onların araştırma konusu haline gelmiştir. Hareket fiillerinin sınıflandırılmasında tümüyle ortak bir fikir olmaması dilbilimcilerin bu konuya olan ilgisini arttırmıştır. On dokuzuncu yüzyıl gramer çalışmalarında A.A. Potebnya, N.İ. Greç, A.M. Peşkovski, A.A. Şahmatov, A.H. Vostokov, N.P. Nekrasov, G.P. Pavski gibi dilbilimciler Rusça hareket fiilleri üzerinde durmuştur. Daha sonraki yıllarda L.V. Çeşko, A.V. İsaçenko, A.V. Bondarko, N.S. Avilova, V.V. Vinogradova, N.A. Yanko-Trinitskaya gibi araştırmacılar bu konu üzerinde çalışmışlardır. Çağdaş Rusçada hareket fiillerini morfolojik ve semantik özellikleri bakımından A.V. İsaçenko, G.A. Bitehtina, L.S. Yudina, H.A. Yanko- Trinitskaya, Z.Y. Blyagoz, N.S. Dmitriyeva, V.V. Yamalova, T.A. Donskaya, A.İ. Averyanova, S.İ. Afifi gibi araştırmacılar incelemişlerdir.

Hareket fiillerinin öğretim tarihi hakkında F.Yu. Ahmadullina, A.İ. Averyanova, Z.Y. Blyagoza, L.B. Pastuhova, G.İ. Rojkova gibi araştırmacılar çalışmalar yapmışlardır.

Araştırmacıların hareket fiilleri hakkında çalışırken üzerinde durdukları ilk konulardan biri bu fiillere hangi başlığın verileceğidir. Yapılan araştırmalara bakıldığında iki tanım kullanıldığı görülmektedir. Bu terimlerden ilki tam olarak hareket fiilleri anlamına gelen «*глаголы движения*» (glagolı dvijeniya), diğeri ise yer değiştirme fiilleri demek olan «*глаголы перемещения*» (glagolı peremeşeniya) terimidir. Hareket kavramı çok daha geniş bir kavram olup tüm değişiklikleri kapsamaktadır. Bu durum Ahmadullina'nın tanımıyla² basit bir hareketten başlayıp düşünce ile sonuçlanan bir süreçtir. Bu durumda semantik açıdan bakıldığında her türlü hareket bildiren fiili hareket fiilleri grubuna dâhil etmek gerekmektedir ki bu da çok sayıda hareket fiili grubunun oluşmasına yol açacaktır. Yer değiştirme kavramı hareketin özel bir durumu gibi düşünülebilir. *идти* ve *ходить* tipi fiiller, yer değiştirme hareketini niteledikleri ve bu tip fiillerin her biri bir mekânda gerçekleşen hareketi ve bu hareketin sürecini farklı şekilde yansıttıkları için diğer tüm fiillerden (*шагать*-adımlamak, *плестись*-ayaklarını sürüyerek yürümek, *скакать*-atlamak, hoplamak vb.) ayrılmaktadır. İşte bu fiiller yer değiştirme fiilleri olarak adlandırılmaktadır. Fakat 'yer değiştirme' kavramı kullanıldığında *пересесть* – *пересаживаться* 'başka bir yere geçmek' gibi yer değiştirme anlamı veren pek çok fiil hareket fiili olarak kabul edilmek durumundadır. Sonuç olarak da yine hareket fiillerinin sayısında artış olacak ve on dört çiftten oluşan bu fiillerin kendilerine özgü yapısı bozulacaktır. *пересесть* – *пересаживаться* 'başka bir yere geçmek' fiilleri hareket fiili değildir, sadece hareketin bir yerden başka bir yere yapıldığını göstermektedir. Bundan dolayı 'hareket fiilleri' kavramının en uygun başlık olduğu kanaatindeyiz.

'Rus Grameri'³ adlı kitap Rusça hareket fiillerini şu şekilde tarif etmiştir: "Hareket fiilleri semantik yapı olarak tamamlanmamış durumdaki fiil gruplarıdır ve

² S.V. Akhmadullina, Sistemno-funktsional'niy podhod k izučeniyu glagolov dvijeniya studentami-mari v praktičeskom kurse russkogo yazıka, Kazan, 2002
http://www.zipsites.ru/slovari_enc/dissertacii_referaty/akhmadullina_izuchenie_glagolov_dvizheniya
³ Russkaya Grammatika, 1980, <http://www.edu.shd.ru/projects/gram/1384-1407.html>

bu gruplar ortak bir kökle (Farklı kökten olan *идти – ходить* ‘gitmek’ fiilleri hariç) kelime çiftleri oluşturmaktadır.”

Hareket fiilleri leksik-gramer olarak küçük bir kelime grubundan oluşmaktadır ve bu gruplar semantik bağ açısından kendine özgü bazı gramer kuralları ve konuşmadaki kullanım özellikleri ile nitelendirilmektedir. Rus leksikolojisine göre *бежать* ‘koşmak’, *брести* ‘koşmak’, *везти* ‘araçla taşımak’, *вести* ‘araç kullanmadan taşımak’... fiilleri tek yönlü hareketi (*однонаправленное движение*) bildiren fiillerdir ve bu fiillerin yine aynı anlamdaki *бегать*, *бродить*, *возить*, *водить*... şekilleri farklı yönlü hareketi (*разнонаправленное движение*) bildiren fiiller olarak nitelendirilmektedir.

Tamamlanmamış duruma (*несовершенный вид*) ait bu kendine özgü fiil çiftleri arasında semantik ve morfolojik bir bağ vardır. Bunun yanı sıra *бежать – бегать* ‘koşmak’, *плыть – плавать* ‘yüzmek’ gibi çiftler arasındaki karşıtlık, hareket fiillerinin en belirgin özelliğini oluşturmaktadır. *Спортсмен плывет к финишу.* ‘Sporcu bitişe doğru yüzüyor.’ Tek yönde gerçekleşen bir hareket vardır. Tekrar edilme anlamı yoktur, tek seferlik bir hareketten bahsedilmektedir. *Раз в неделю я плаваю в бассейне* ‘Haftada bir gün havuzda yüzerim.’ Tekrar edilen ve belirli bir yönü olmayan hareket söz konusudur. *Он едет домой на велосипеде.* ‘Bisikletle eve gidiyor.’ *По субботам они ездят в баню на машине.* ‘Cumartesi günleri arabayla hamama gidiyorlar.’ Bu cümlelerde de anlam aynı şekildedir. *Альпинист лез на вершину горы.* ‘Dağcı dağın zirvesine tırmandı.’ Burada tek seferlik bir hareketten bahsedilmektedir. *Мальчик лазил на дерево и собрал много яблок.* ‘Çocuk ağaca tırmandı ve pek çok elma topladı.’ Hareket çift yönde gerçekleşmiştir. ‘Çocuk ağaca tırmandı, elma topladı ve indi’ anlamı vardır. Görüldüğü gibi bu ilk cümlelerde kullanılan tek yönlü hareket fiilleri ile ikinci cümlelerde kullanılan farklı yönlü hareket fiilleri anlam olarak aynı olmasına rağmen hareketin yapılış şekline göre bir karşıtlık oluşturmaktadır.

1. BÖLÜM

HAREKET FİİLLERİNİN RUS LEKSİKOLOJİSİNDEKİ YERİ

1.1. Fiillerde Tamamlanmışlık – Tamamlanmamışlık Durumu

Durum (*вид*) , bütün fiilleri ilgilendiren bir kavramdır. Örneğin *встречать* ve *встретить* ‘rastlamak, karşılamak’ fiilleri aynı hareketi bildirmektedir fakat gramer açısından farklılık göstermektedir. *встретить* fiili tamamlanmış durumdadır ve sonuca ulaşmış, bitmiş bir hareketi ifade etmektedir. Bu fiil rastlamak eyleminin sınırlı olduğunu göstermektedir. *встречать* fiili ise tamamlanmamış durumda olup fiilin kendisinde hareketin bir sınırı ve eylemin bittiğine dair bir işaret bulunmamaktadır. Fiillerde durum kavramı, hareketin kendisinde olan sınırı ifade etmektedir. ‘Tamamlanmamış durum’ (*Несовершенный вид*) hareketin bir sınırı olduğuna dair bir belirtiye sahip değildir (*звонить* - telefon etmek, zil vb. çalmak). ‘Tamamlanmış durum’ (*Совершенный вид*) ise fiilin gerçekleşme zamanında bir sınır bildirmektedir: *позвонить* (Anlam aynıdır, sadece tamamlanmış durum olmuştur.), *перезвонить* ‘tekrar aramak ya da tekrar çalmak.’

Он сейчас пишет письмо. ‘O şimdi mektup yazıyor’

Он написал письмо и пошел на почту. ‘O mektubu yazdı ve postaneye gitti’

Verilen bu cümlelerden ilkinde tamamlanmamış durum olan *писать* fiili kullanılmıştır. Hareketin bir sonucu yoktur, devam eden bir süreçten bahsedilmektedir. Ayrıca bu cümlede tamamlanmış durum kullanılamaz, çünkü tamamlanmış durumun şimdiki zamanı yoktur. Sadece geçmiş zamanda ya da gelecek zamanda kullanılabilir. İkinci cümlede ise tamamlanmış durum olan *написать* fiili kullanılmıştır. Yapılan eylemin bir sonucu vardır, yani tamamlanmıştır. Mektup yazma eylemi bittikten sonra postaneye gitmiştir.

Всегда можно брать книгу в библиотеке. ‘Her zaman kütüphaneden kitap almak mümkündür’

Я возьму одну книгу в библиотеке. ‘Kütüphaneden bir kitap alacağım’

İlk cümlede yine tamamlanmamış durum olan *брать* fiili kullanılmıştır. Tekrarı mümkün olan bir hareket söz konusudur. İkinci cümlede ise tamamlanmış durum olan *взять* fiili kullanılmıştır. Tek seferlik bir eylemden bahsedilmektedir. Tamamlanmış durumdaki fiiller şimdiki zamana göre çekimlendiklerinde gelecek zaman anlamı vermektedir.

‘Rus Grameri’⁴ adlı kitaba göre tamamlanmamış fiiller tamamlanmış fiillerden ilk olarak son ek yardımıyla ayrılmaktadır (*переписать – переписывать / yazışmak*). Bu oluşum tamamlanmamışlık olarak adlandırılmaktadır. Buna göre tamamlanmış durumdaki fiiller, örnekler yardımıyla tamamlanmamış durumdaki fiillerden oluşturulmaktadır (*делать – сделать / yapmak*). Bu oluşum ise tamamlanmışlık olarak adlandırılmaktadır. Önekli fiillerin durum açısından çift oluşturmada kullanılan önekler, aynı zamanda tamamlanmış fiiller ile tamamlanmamış fiiller arasındaki leksikolojik açıdan farklılıkları ortaya koyma görevini de üstlenmektedir. Böylelikle durum açısından tamamlanmış fiilin tamamlanmamış fiilden oluşturulmasında önek etkindir: *писать – написать* ‘yazmak’ fiilinde *на-* öneki yardımıyla tamamlanmış fiil oluşturulmuştur. Bu durumda leksikolojik olarak anlam değişmemiştir. Aynı şekilde *на-* öneki tamamlanmamış fiile eklenerek yeni bir leksikolojik anlamlı tamamlanmış fiil oluşturabilmektedir. Bu şekilde durum yönünden bir çift oluşmamaktadır: *лететь – налететь* ‘uçmak.’ Burada *на-* öneki ‘baskın yapmak, hücum etmek’ anlamını katmaktadır. Örnekler sadece tamamlanmamış fiilden tamamlanmış fiil yapmak için kullanıldığı zaman bu önekler sadece durum oluşturan ekler (*чистовидовой*) olarak adlandırılmaktadır.

Tamamlanmış ve tamamlanmamış olarak çift oluşturan fiillerin oluşumlarını genel olarak şöyle sıralamak mümkündür:

1. Örnekler yardımıyla (tamamlanmamış – tamamlanmış): *делать - сделать* ‘yapmak’, *печь - испечь* ‘pişirmek’, *слушать – послушать* ‘dinlemek’, *смотреть*

⁴ Russkaya Grammatika, 1980, <http://www.edu.shd.ru/projects/gram/1384-1407.html>

– *посмотреть* ‘bakmak’, *писать* - *написать* ‘yazmak’. Görüldüğü gibi önek yardımıyla tamamlanmamış fiilden tamamlanmış fiil yapılabilmektedir.

2. Sonekler yardımıyla (tamamlanmamış – tamamlanmış): *отдыхать* – *отдохнуть* ‘dinlenmek’, *кричать* – *крикнуть* ‘bağırarak’, *продвигать* – *продвинуть* ‘ilerletmek, ileri sürmek’, *погибать* – *погибнуть* ‘ölmek’, *привыкать* – *привыкнуть* ‘alışmak’. Ayrıca içek yardımıyla tamamlanmamış fiilden tamamlanmamış fiil yapılabilmektedir (tamamlanmamış – tamamlanmamış): *списать* – *списывать* ‘çekmek, kopyasını çıkarmak’, *уговорить* - *уговаривать* ‘ikna etmek’.

3. Sonekte harf değişimiyle (tamamlanmamış – tamamlanmış): *изучать* – *изучить* ‘öğrenmek’, *кончать* – *кончить* ‘bitirmek’, *поступать* – *поступить* ‘yapmak, davranmak’, *умирать* – *умереть* ‘ölmek’.

4. Hem önek, hem de sonek yardımıyla (tamamlanmamış – tamamlanmış): *вешать* – *повесить* ‘asmak’, *сажать* – *посадить* ‘oturtmak’.

5. Vurgu değişimiyle: *разрезать* (tamamlanmamış – tamamlanmış): *разрезáть* - *разрѣзать* ‘kesmek’. *Рассыпать*: *рассыпáть*, - *расс’ыпать* ‘dökmek, serpmek’

6. Hem vurgu değişimiyle hem de harf değişimiyle (tamamlanmamış – tamamlanmış): *выбегáть* – *в’ыбежать* ‘dışarı koşmak, uğramak’

7. Farklı bir sözcükle (tamamlanmamış – tamamlanmış): *брать* – *взять* ‘almak’, *говорить* – *сказать* ‘konuşmak, demek’, *класть* – *положить* ‘koymak, yatırmak’

Fiil durumlarının gramer olarak temel farklılıklarının zaman ile de alakası vardır. Tamamlanmamış durumlu fiillerin şimdiki zaman, geçmiş zaman ve gelecek zaman şekilleri vardır. Tamamlanmış durumlu fiillerin ise şimdiki zamanı bulunmamaktadır.

Tamamlanmamış fiillerle yapılan gelecek zaman bileşik gelecek zaman olarak adlandırılmaktadır (*буду делать*-yapacağım). Tamamlanmış fiillerle yapılan gelecek zaman ise basit gelecek zaman olarak adlandırılmaktadır (*сделаю*-yapacağım). Bileşik gelecek zaman hareketin uzunluğunu, tekrar edilmesini ve planlanmış olmasını nitelemektedir: *Завтра он будет читать весь день.* ‘Yarın tüm gün okuyacak.’ Hareketin uzunluğundan bahsedilmektedir. *Я буду часто писать тебе.* ‘Sana sık sık yazacağım.’ Hareketin tekrar edilmesi söz konusudur. *Сегодня я буду отдыхать дома и читать русские журналы.* ‘Bugün evde dinleneceğim ve Rus dergileri okuyacağım.’ Bu örnekte ise planlanan bir eylemden bahsedilmektedir. Basit gelecek zamanda eylemin tekrar edilmesinden ya da uzunluğundan bahsedilemez: *Не волнуйся, я буду тебе помогать каждый день.* ‘Endişelenme, sana her gün yardım edeceğim.’ Bu örnekte tekrarlanan bir eylemden bahsedilmektedir. *Хочешь, сейчас я помогу тебе?* ‘Şimdi sana yardım etmemi ister misin?’ Bu örnekte ise tekrar etme anlamı yoktur. Basit gelecek zaman kullanılmıştır. Ayrıca sayısal bir değer bildiren nesnelerin olduğu kullanımlar yine basit gelecek zamanla yapılmaktadır:

- *Что ты сейчас собираешься делать?* ‘Şimdi ne yapmayı planlıyorsun?’

- *Я буду писать письма. Напишу 3 письма и пойду их отправлять.* ‘Mektup yazacağım. Üç mektup yazacağım ve onları yollamaya gideceğim.’ Planlanan eylemler bileşik gelecek zamanda yapılmıştır. Mektubun sayısının belirtildiği örnekte ise basit gelecek zaman kullanılmıştır. Üç mektubun yazıp bitirileceğinden, yani bir sonuçtan bahsedilmektedir.

Tamamlanmamış fiiller şimdiki zamanda etken ve edilgen ortaçlar oluştururken tamamlanmış fiillerle oluşturulmamaktadır. *На вечере поэзии мы познакомились с журналисткой, работающей в известном журнале.* ‘Şiir gecesinde tanınmış bir dergide çalışan gazeteciyle tanıştık.’ Bu örnekte tamamlanmamış durumdaki *работать* ‘çalışmak’ fiili şimdiki zamanda etken çatıdaki ortaçtır. Burada bu fiil tamamlanmış durumda kullanılamaz. *Из всех предметов, изучаемых в университете, он больше всего любит русский язык.* ‘Üniversitede okutulan tüm derslerden en çok Rusçayı seviyor.’ Bu örnekte ise yine

şimdiki zamanda edilgen ortaç kullanılmıştır. *Изучать* ‘öğrenmek, okumak’ fiili tamamlanmamış durumdadır. Burada da bu fiil tamamlanmış durumda kullanılamaz.

Tamamlanmamış fiillerle yapılan ulaç, eylemin yüklem ile aynı zamanda yapıldığını gösterirken tamamlanmış fiillerle yapılan ulaç cümlede eylemin yüklemden daha önce yapıldığını göstermektedir. *Читая текст, я смотрела новые слова в словаре.* ‘Metni okurken sözlükten yeni kelimelere baktım.’ Burada ulaç görevindeki *читать* ‘okumak’ fiili tamamlanmamış durumdadır. Okuma eylemi ile sözlüğe bakma eylemi aynı zamanda gerçekleşmiştir. *Услышав шум на улице, я подошла к окну.* ‘Sokakta bir gürültü duyup pencereye yaklaştım.’ Tamamlanmış durumdaki *услышать* ‘duymak’ fiili ulaç olarak kullanılmıştır. Duyma eylemi, pencereye yaklaşma eyleminden daha önce gerçekleşmiştir.

Tamamlanmamış – tamamlanmış olarak birer çift oluşturan fiiller, durum olarak karşıtlık bildirir fakat leksik açıdan aynı anlamı ifade eder. *покупать* – *купить* ‘satın almak’, *делать* – *сделать* ‘yapmak’, *понимать* – *понять* ‘anlamak’, *решать* – *решить* ‘karar vermek’ gibi fiiller örnek olarak gösterilebilir. *делать* – *сделать* ‘yapmak’ fiillerinden her ikisi de aynı anlama sahiptir, fakat *делать* fiili tamamlanmamış durumda, *сделать* fiili ise tamamlanmış durumdadır. Bu iki fiil durum olarak bir karşıtlık oluşturmaktadır. Bu durum tamamlanmamış – tamamlanmış olarak birer çift oluşturan diğer fiillerde de aynı şekildedir. Fakat *писать* - *подписать* ‘yazmak – imzalamak’, *говорить*- *уговорить* ‘konuşmak- ikna etmek’ gibi fiiller durum açısından çift oluşturmaz. Çünkü bu fiiller aynı anlama sahip değildir. *писать* fiili yazmak anlamına gelirken, *подписать* fiili imzalamak anlamındadır. Tamamlanmamış durumdaki *писать* fiilinin durum olarak karşıtı tamamlanmış durumdaki *написать* fiilidir. İki fiil de yazmak anlamına gelmektedir. *Говорить* fiili konuşmak anlamında, *уговорить* fiili ise ikna etmek anlamındadır. Tamamlanmamış durumdaki *говорить* fiilinin durum olarak karşıtı yine aynı anlama gelen fakat tamamlanmış durumda olan *сказать* fiilidir. Tamamlanmış durumdaki *уговорить* fiilinin durum olarak karşıtı ise yine ikna etmek anlamına gelen fakat tamamlanmamış durumda olan *уговаривать* fiilidir.

Durum olarak çift oluşturmeyen fiiller tek durumlu (одновидовые глаголы) tamamlanmış fiiller ile yine tek durumlu tamamlanmamış fiillerdir.

Sadece tamamlanmış durumlu fiiller: Anlık bir hareketi niteleyen fiiller (*зряться* / patlak vermek, birden olmak), *очутиться* / kendini... bulmak; düşmek); Hareketin başlangıcını gösteren fiiller (*побежать* / koşmaya başlamak; Harekette bir sınır bildiren fiiller (*посидеть* / bir süre oturmak, *почитать* / biraz okumak); Bir anlık hareketi niteleyen fiiller (*прыгнуть* / atlamak). Örneğin *Он очутился в затруднительном положении.* 'Zor bir duruma düştü.' tümcesinde *очутиться* fiili tamamlanmış durumdadır. Bu fiilin tamamlanmamış durumu yoktur.

Sadece tamamlanmamış durumlu fiiller: Hareketin durumunu bildiren fiiller (*лежать* / yatmak, *спать* / uyumak); Tek yönlü ve farklı yönlü hareket fiilleri (*ходить*, *плыть*, *бежать*); Belirli aralıklara yapılan hareketi niteleyen fiiller (*покашливать* / arada bir öksürmek, *покуривать* / arada bir sigara içmek). Örneğin *Он не даёт мне спать* 'Bana uyku uyutmuyor.' tümcesinde *спать* fiili tamamlanmamış durumdadır. Bu fiilin tamamlanmamış durumu yoktur.

İki durumlu fiiller (Двувидовые) hem tamamlanmış hem de tamamlanmamış duruma sahiptir. Bu fiiller -ова(-ть), -а(ть), -и(ть), -е(ть) ekleriyle biter. (*использовать* / kullanmak, yararlanmak, *организовать* / düzenlemek, *жениться* 'evlenmek', *родиться* 'doğmak': *Он не женится* (tamamlanmamış durum), *потому что еще учится в университете.* 'O evlenmiyor çünkü henüz üniversitede okuyor.'; *Он женится* (tamamlanmış durum), *когда окончит университет.* 'Üniversiteyi bitirince evlenecek.'

Hareketin tarzı, fiillerde göz önünde bulundurulması gereken bir unsurdur. Örneğin *заговорить* 'konuşmaya başlamak', *заплакать* 'ağlamaya başlamak' fiillerinde hareketin başlangıcı anlamı vardır. Belirli bir sonuca ulaşma ya da bir anlık bir hareket gibi anlamlar da hareketin tarzını yansıtır. Bu da tek duruma sahip fiillerde görülmektedir. *говорить* 'konuşmak' fiili ile *заговорить* 'konuşmaya başlamak' fiilleri buna örnek olarak gösterilebilir.

Tamamlanmamış ve tamamlanmış durum içinde onların alt türleri olarak tamamlanmamış durumda ‘yinelemeli’ (многократный), tamamlanmış durumda ise ‘bir anlık’ (однократный) fiiller vardır. Yinelemeli fiiller hareketin uzunluğunu, tekrarlılığını ve yinelenebilirliğini göstermektedir: *пошатывать, покачивать* ‘hafifçe sallandırmak’. Bir anlık yapılan fiiller ise hareketin bir anlık oluşunu bildirmektedir: *отпрыгнуть* ‘yana sıçramak’, *выплеснуть* ‘boşaltıvermek’.

Hareket fiillerinde durum biraz daha farklıdır. Hepsi tamamlanmamış duruma ait olan bu fiillerde tekrarlanmayan eylemler hareketin tek seferlik olduğunu ve belirli bir yönde yapıldığını göstermektedir: *бежать, брести, вести, везти, гнать, ехать, идти, катить, лезть, лететь, нести, плыть, ползти, тащить*. Tekrarlanan (farklı yönlü diye nitelediğimiz) eylemler ise hareketin ya ara vermeden farklı yönlerde yapıldığını ya da ara vererek tek yöne yapıldığını göstermektedir: *бегать, бродить, водить, возить, гонять, ездить, ходить, катать, лазить, летать, носить, плавать, ползать таскать*.

1.2. Rusça Hareket Fiillerinde

Tamamlanmışlık – Tamamlanmamışlık Durumu

Hareket fiillerinin incelenmesi tarihine bakıldığında genel olarak araştırmacılar bu fiilleri *определенность - неопределенность* ‘belirlilik – belirsizlik’ kategorisinde morfolojik ve semantik olarak incelemiştir. Bazı araştırmacılar bu fiilleri semantik açıdan ele almanın doğru olacağını savunurken bazıları sadece morfolojik açıdan incelemenin daha doğru olacağını ifade etmişlerdir.

Hareket fiillerini inceleme çalışmalarında ilk adım hareket fiillerinin alt sınıflara ayrılması olmuştur. Bu sınıflar arasındaki farklar ise ‘durum’ açısından incelenmiştir. Bu fiillerin durum kavramı ve sınıflara ayrılması problemini farklı araştırmacılar değişik şekillerde yapmıştır. Örneğin Greç, tek yönlü ve farklı yönlü fiil grupları arasındaki farkların yönsele özelliklerinden kaynaklandığını savunmuştur.⁵ Araştırmacı, ilk grup fiilleri ‘belirli’, ikinci grup fiilleri ise ‘belirsiz’ olarak kabul etmiştir. Bu fiiller arasındaki farklılıklar ise ikinci fiillerin eylemin o anda gerçekleşecek ya da gerçekleşmiş anlamına gelmesinden (*Он будет возить - O götürcek.*); ilk fiillerin ise bu anlama gelmemesinden (*Утром он будет везти сына на машине - Sabahleyin oğlunu arabayla götürcek.*) kaynaklandığını savunmuştur.

Fakat M. Krigin bu görüşe karşı çıkmıştır: ‘Eğer belirlilik ve belirsizlik kategorisi konuşmanın geçtiği zaman temel alınarak incelenirse, bu durumda fiil durum açısından değil zaman açısından incelenmiş demektir.’⁶

Greç’in, tamamlanmamış – belirsiz, tamamlanmış– belirsiz, tamamlanmamış – belirli, tamamlanmış – belirli, tamamlanmış-eş zamanlı şeklinde yaptığı ikinci bir ayırım, hareket fiillerinin sınıflandırılmasını daha karmaşık hale getirdi.

5 N.İ. Greç, Çteniyе o russkom yazıke, 1840, www.pushkin.edu.ru/files/avtref/06shiker.doc

6 M. Krigin, 1889, № 10, s. 507, www.pushkin.edu.ru/files/avtref/06shiker.doc

Yuriy Kondratyev'in çalışmasında bu bölünmeyi daha sonraları V.V. Vinogradov'un da dile getirdiğini görmekteyiz. Yine aynı çalışmaya göre öneksiz hareket fiillerindeki farklılıkların durum farklılıkları olarak görülemeyeceği fikrine V.A. Bogoroditski de katılmıştır ve bunların hepsinin tamamlanmamış duruma ait olduğunu savunmuştur.⁷

идти ve *ходить* 'gitmek' fiilleri arasındaki farklılık, durum farklılıklarıyla alakalı değildir, çünkü iki fiil de tamamlanmamış duruma aittir. A.V. İsaçenko'ya göre⁸ de bu fiiller arasındaki farklılık fiillerin durumuyla alakalı değildir. Araştırmacı hareket fiillerinin tüm metinlerde genel ve değişmez olan *идти* tipindeki gibi tek yönlülük ve *ходить* tipindeki gibi yönsüzlük anlamlarının altını çizmiştir. İsaçenko semantik farklılıklardan olan bu tip ayrımını eylemin yapılış tarzı olarak görmeyi uygun bulmuştur. Rusça hareket fiilleri arasında sadece yaya olarak yapılan hareketi belirten bir fiil yoktur. Bahsedilen bu hareket İngilizcedeki 'to go', Almancadaki 'gehen' ya da Fransızcadaki 'aller' fiillerinde belirtildiği gibidir. Rusçada yayan ya da bir araçla bir mekânda yer değiştirmek amaçlı yapılan eylemi anlatan fiilin özelliği muhakkak belirtilmelidir. Kişi, bu hareketi ya tek yönlü ya da yönsüz diye sınıflandırmak zorundadır. Araştırmacı tek yönlü ve yönsüzlük zıtlığını oluşturan öğelerin aynı olmadığına dikkat çekmiştir. *идти* tipinde olduğu gibi tek yönlü özelliği olan fiiller zıtlık kavramının 'güçlü' öğeleri olup *ходить* tipindeki gibi yönsüzlük özelliği olan fiiller 'zayıf' öğeleridir. Güçlü zıtlık türündeki *я иду* 'gidiyorum' tümcesinde hareketin tek yönde gerçekleştiğine dair bir anlam vardır. Zayıf zıtlık türündeki *я хожу* 'gidiyorum' tümcesinde ise hareketin yönüne dair herhangi bir belirti yoktur. İşte bu sebepten dolayı araştırmacı *я хожу* tipi fiillerin, eylemin *разнонаправленность* farklı yönlü oluşunu ifade ettiği gibi bir yanılgıya düşülebileceğini vurgulamaktadır. İsaçenko'ya göre herhangi bir semantik karşıtlığın 'zayıf' öğesi 'güçlü' öğesinden daha kapsamlıdır. Başka bir deyişle karşıtlığın 'zayıf' öğesi, aynı karşıtlığın 'güçlü' öğesine göre çok sayıda farklı anlam içermektedir. Bu da şu anlama gelmektedir: *ходить* serisi fiiller bir dizi özel anlama sahiptir. *По вечерам она ходит в кино.* 'Akşamları sinemaya gider.' (Tekrarlanma anlamı); *Она*

⁷ Yuriy Kondratyev, *İstoriya izučeniya glagolov dvijeniya v oteçestvennoy lingvistike*, <http://rflnet.narod.ru/hist.html>

⁸ A.V. İsaçenko, *Grammatičeskiy stroy russkogo yazıka v sopostavlenii s slovatskim*, 1960, Bratislava, s. 316

ходит по комнате. 'Odada geziniyor.' (Hareketin uzunluğu); *Ребенок уже ходит.* 'Çocuk artık yürüyor.' (Becerî anlamı); *Птицы летают.* 'Kuşlar uçar.' (Bir varlığa özgü nitelik); *Вчера он ходил в кино.* 'Dün sinemaya gitti.' (Gitmek ve gelmek şeklinde iki yönde gerçekleşen hareket.); *Его сын ходит в школу.* 'Onun oğlu okula gidiyor.' (Tek seferlik olmayan hareket.) Tüm bu anlamlar *идти* serisi fiillerde bulunmamaktadır.

Araştırmacı bu fiilleri sınıflandırırken *однонаправленный* 'tek yönlü' ve *ненаправленный* 'yönsüz' kavramlarını kullanmıştır. Çünkü *ходить* tipi fiiller doğrudan tek yönlülük belirtisi göstermeden bir mekânda tek yönde gerçekleşen reel eylemleri de belirtebilmektedir. *Он ходит в университет через парк.* 'Üniversiteye parktan geçerek gidiyor.' cümlesinde hareketin yönü net olarak belirtilmiştir. Fakat bunun anlambilimde kendine has bir fiili yoktur, sadece leksikolojik açıdan okula gitme ifadesi vardır. Araştırmacının dediği gibi *ходить* tipi fiiller tek yönde gerçekleşme anlamı da verebilmektedir. Fiilin geçtiği metinde bir yer sınırlaması varsa tek yönlü ve farklı yönlü karşıtlığı daha az kendini gösterir diyebiliriz. Bu sınırlama *вдоль* 'boyunca', *сквозь* 'içinden', *через* 'vasıtasıyla', *мимо* 'önünden' vb. edatların kullanılmasıyla oluşturulmaktadır. *Обычно он ходит в школу мимо нашего дома.* 'Okula genellikle bizim evin önünden gider'; *Пешеходы идут через дорогу – Пешеходы ходят через дорогу.* 'Yayalar yoldan geçiyorlar'. Bu örneklerde de görüldüğü gibi edatlar farklı yönlü olan ikinci grup bir fiille kullanılan harekete tek yönde gerçekleşme anlamını verebilmektedir, fakat bu durum *ходить* tipi fiillerin *ненаправленный* 'yönsüz' olarak adlandırılması gerektiği anlamına da gelmez. Bu durumda bu tip fiiller için tek yönlü olmayan anlamını yansıtan *неоднонаправленный* 'çok yönlü' terimi kullanılamaz demek daha uygun olur. Yönsüz kavramı kullanıldığı zaman bütün yön ifade etmeyen fiilleri de bu gruba dâhil etmek gerekir. Bu durum, kendine özgü bir grup olan hareket fiillerinin yapısını hem niceliksel hem de niteliksel olarak bozacaktır. Rusça hareket fiillerinde tek yönlü de olsa farklı yönlü de olsa bir yön kavramı vardır. Bu yüzden *идти* tipi fiiller *однонаправленный* 'tek yönlü', *ходит* tipi fiiller ise *разнонаправленный* 'farklı yönlü' şeklinde nitelendirilmelidir. Araştırmacının

belirttiği gibi *xodum* tipi fiiller bir dizi farklı anlam içerebilmektedir ve bunlar da bu fiil grubunun alt başlıkları olarak değerlendirilmelidir.

Araştırmacılar G.A. Bitehtina ve L.P. Yudina, öneksiz hareket fiili çiftlerini şu şekilde ayırmaktadır:⁹

- 1 - Tek yönlü ve çok yönlü
- 2 - Tek yönlü ve yönsüz
- 3 - Tekrarlanan ve tekrarlanmayan (alt türler)
- 4 - Tek yönlü ve farklı yönlü

Bu terimler aynı anlama gelmediği için *uomu* tipi fiil grupları ve *xodum* tipi fiil grupları teriminin kullanılmasını önermişlerdir. Fakat araştırmacıların hareket fiillerini *uomu* - *xodum* şeklinde sadece bu fiil çiftlerinden birinin ismiyle genellemesi de yanlış olacaktır. Kavramlar arasında boğulmak yerine bu fiilleri genel bir başlık altında toplayıp hareketin yer değiştirme özelliklerine göre de alt başlıklar oluşturulabilir kanaatindeyiz. Bu alt başlıklar yukarıda belirtildiği gibi İsaçenko'nun vurguladığı *xodum* tipi fiillere ait özel anlamlardır.

Modern dilbilimde hareket fiillerinin tanımı ve ayrılması konusunda üç görüş hâkimdir:

1- Birinci görüş, birbirine bağlı hareket fiili çiftlerinin gruplandırılması ve tanımlanması bağlamında bu fiilleri daha sınırlı bir şekilde ele alan geleneksel görüştür.

2- İkinci görüş, bir mekândaki hareket ve yer değiştirme ifade eden fiilleri daha geniş bir şekilde ele alan daha kapsamlı bir görüştür.

3- Üçüncü görüş ise daha da genel ve kapsamlı olup hareket bildiren tüm fiilleri hareket fiillerinden sayar.¹⁰

⁹ Glagoli dvijeniya s prstavkami вы-, по-, при- и про- i ih perevod na finskiy yazık- Diplomnaya rabota, Universitet g. Yuvyaskyulya, Kafedra yazıkovedeniya Russkiy yazık i literatura, Osen', 2003

¹⁰ S.V. Akhmadullina, Sistemno-funksional'niy podhod k izuçeniyu glagolov dvijeniya studentami-mari v praktičeskom kurse russkogo yazık, Kazan, 2002, http://www.zipsites.ru/slovari_enc/dissertacii_referaty/akhmadullina_izuchenie_glagolov_dvizheniya

Hareket fiilleri gramer olarak diğer fiil grupları sisteminden farklı değildir fakat semantik olarak farklı bir grup oluşturur. Bu durum sadece hareket fiillerine ait olan bazı özellikleri ayırma gerekliliğini doğurmaktadır. Hareket fiillerini, çağdaş dilbilimdeki bu üç görüşten birincisinin dâhilinde ele almanın daha uygun olduğunu düşünüyoruz. Çünkü diğer görüşlere bakıldığında hareket ve yer değiştirme anlamına sahip tüm fiilleri ele alma gerekliliği anlaşılmaktadır. Oysa hareket fiilleri birbirine leksik olarak bağlı fiil çiftlerinden oluşan sınırlı sayıdaki fiil grubudur. Her çift iki fiilden oluşmaktadır ve bu fiiller anlam olarak birbirlerine yakındır, fakat özdeş değildir. *идти, ехать* tipindeki fiiller, *ходить, ездить* tipindeki fiillerden hareketin gerçekleşme şekline dair farklı özelliklere göre ayrılmaktadır. Aynı duruma sahip olmalarına rağmen bu fiil çiftleri birbirlerinden farklılık gösterebilmektedir. Bu sadece hareket fiillerine özgü bir durumdur.

Hareket fiillerinin anlamsal yapısında yön, tekrarlanma / tekrarlanmama, yer değiştirme hareketinin tarzı gibi faktörler rol oynamaktadır. Hareket fiillerinin *моторно-кратный* ‘tekrarlanan’ ve *моторно-некратный* ‘tekrarlanmayan’ şeklinde alt türleri ortaya çıkmaktadır ve bu terimler Şahmatov tarafından önerilmiştir.¹¹ *идти* tipi fiiller tekrarlanmayan (*моторно-некратный*) fiiller olup *ходить* tipi fiiller tekrarlanan (*моторно-кратный*) fiillerdir.

Hareket fiili çiftlerinden her bir fiil birbirine *определенный* ‘belirli’ ve *неопределенный* ‘belirsiz’ olarak karşıtlık oluşturmaktadır. M.V. Nefedyev belirsiz fiillerde iki temel işaretin önemli olduğunu vurgulamaktadır.¹² -и- soneki (*носить, возить*) ve -а- soneki (*летать, ползать*). *Определенность* ‘belirlilik’ – *неопределенность* ‘belirsizlik’ kavramları Slavca’daki ‘imperfect’in (*имперфект*) yeni halidir. Slavca’daki imperfect bir dizi belirsizlik kavramını (uzunluk, tekrarlanabilirlik, zamana yayılmışlık) semantik açıdan ifade etmek için kullanılıyordu. Günümüzdeki belirsiz fiiller imperfect kavramının devamıdır. *Он летал в Москву несколько раз*. ‘Moskova’ya birkaç kez uçuştu’. Bu cümle kullanılabilir fakat *лететь* fiilinin kullanıldığı *Он летел в Москву несколько раз*.

¹¹ A.V. İsaçenko, *Grammatičeskij stroy russkogo yazıka v sopostavlenii s slovatskim*, 1960, Bratislava, s. 311

¹² M.V. Nefed’ev, *Razvitiye glagol’noj kategorii opredelennosti / neopredelennosti i pojavleniye pristavočno-suffiksial’nih obrazovaniy v istorii russkogo yazıka*, Moskva: İzdatel’stvo URAO, 2004, s. 267-271

tümcesi kullanılamaz, çünkü *лететь* fiili belirli bir yöndeki hareket bildiren bir fiildir ve tekrarlanma anlamı taşımamaktadır. Fiillerde ‘*вуд*’, yani durum kategorisinin gelişmesiyle belirli - belirsiz şeklindeki karşıtlık kavramları ikinci plana düşmektedir. Sadece hareket fiillerinde güncelliğini korumaktadır.

идти tipi fiiller somut bir hareketi niteleyen belirli fiiller sayılırken *ходить* tipi fiiller belirsiz fiiller olarak kabul edilir. Bu durumda hareketin yönü ve zamanı da dikkate alınmalıdır. *идти* tipi fiiller tek yönlü hareketi niteler. Şimdiki zamanda hareketin konuşmanın geçtiği anda yapıldığını ifade eder:

-*Куда он спешит?* ‘Aceleyle nereye gidiyor?’

-*Он идет в больницу.* ‘Hastaneye gidiyor.’

Geçmiş zamanda hareketin tek yönde yapıldığını ve bu hareketin yanında başka bir hareketin daha gerçekleştiğini belirtebilir:

Когда он шел в университет, он купил в киоске газету. ‘Üniversiteye giderken büfeden gazete aldı.’

Gelecek zamanda da yine tek yönde gerçekleşecek bir hareketi niteler ve yine beraberinde başka bir hareket olabilir:

Когда завтра ты будешь идти по Тверской улице, обрати внимание на большой памятник. ‘Yarın Tver caddesinde giderken büyük anıta dikkat et.’

İkinci grup *ходить* tipi fiiller ise hareketi değişik şekillerde niteleyebilmektedir:

1- Hareketin oraya ve oradan şeklinde iki yönde yapılmasıdır. Bu durumda şimdiki ve gelecek zamanda hareketin tekrar etmesi anlamı varken geçmiş zamanda tek bir hareketten bahsedilebilmektedir:

Он ходит в университет ‘Üniversiteye gidiyor’; *Он будет ходить в университет* ‘Üniversiteye gidecek’; *Он ходил в киоск и принес газету* ‘Büfeye gitti ve gazete getirdi’. Çift yönlü hareket Mäkilä’nın ifade şekliyle¹³ A ve B

¹³ Kari Mäkilä, *Sposobi vırajeniya odnonpavlennosti i neodnonpavlennosti dvıjeniya v russkom i finskom yazıkah*, Neuvostoliittoinstituutin vuosikirja 30, 1988; thesis.jyu.fi/v03/G0000259.pdf

noktaları arasında gitme ve tekrar aynı noktaya dönme anlamı taşımaktadır. Bu anlamda çift yönlülük durumu belki de tekrarlanabilirlik durumunu tamamlayan bir olgudur.

2- Hareketin tekrarlanmasıdır: *По субботам я хожу в театр.* ‘Cumartesileri tiyatroya giderim.’; *Обычно он ходит на работу мимо нашего дома.* ‘İşe genellikle bizim evin önünden gider.’ Bazı durumlarda temel anlamını kaybetmiş, fakat yer değiştirme kavramını koruyan genel bir ifade kullanılabilmektedir: *Он не обедает дома, он ходит в ресторан.* ‘O evde değil restoranda yemek yiyor.’; *В деревню ходит почтальон.* ‘Köye postacı gidiyor, köyün bir postacısı var.’ Bu ifadede daha genel ve soyut bir anlam vardır.

3- Hareketin farklı yönlere doğru yinelenmesidir. Hareketin uzunluğundan da bahsedebiliriz: *Она ходит по комнате, потому что у нее болит зуб.* ‘Odada dolaşüyor, çünkü dişi ağrıyor’; *Туристы ходят по залам музея.* ‘Turistler müzenin salonlarını geziyor.’

4- Beceri bildiren hareketi ifade eder: *Ребенок уже ходит.* ‘Çocuk artık yürüyor.’; *Больной уже ходит.* ‘Hasta artık yürüyor.’; *Мой брат ходит в школу, он школьник.* ‘Erkek kardeşim okula gidiyor, o öğrencidir.’

5- Bir varlığa has özelliği niteler: *Змея ползает, а птица летает.* ‘Yılan sürünür, kuş ise uçar.’; *доска плавает* ‘tahta suda yüzer’

Bu anlamlardan dördüncü ve beşinci maddelere baktığımızda daha soyut bir anlamın olduğunu görüyoruz. B anlam özellikle beşinci maddede daha güçlü hissedilmektedir. Her iki gruptaki fiillere de geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanda bakacak olursak bu fiillerin kullanımlarının daha net anlaşılacağını düşünüyoruz.

Şimdiki zaman (Настоящее время):

1. *Вот идет наш автобус.* ‘İşte bizim otobüsümüz geliyor.’ Tek yönde gerçekleşen bir hareketi nitelediği için birinci grup bir fiil kullanılmıştır.

Он всегда ходит в этот ресторан. ‘Her zaman bu restorana gider.’ Bu cümlede ise oraya ve oradan şeklinde tekrar eden bir hareket nitelendiği için ikinci grup bir fiil kullanılmıştır.

2. *Вот наш друг плывет первым к финишу.* ‘İşte ilk bizim arkadaşımız bitişe varıyor.’ Yine tek yönlü bir hareket vardır ve birinci grup bir fiil kullanılmıştır. Burada bitişe yüzmek, yüzerek varmak anlamındadır.

Мои друзья сейчас плавают в бассейне. ‘Arkadaşlarım şimdi havuzda yüzüyor.’ Farklı yönlerde olan bir hareket vardır ve ikinci grup bir fiil kullanılmıştır.

3. *Эти птицы каждую осень летят на юг.* ‘Bu kuşlar her sonbaharda güneye uçuyor.’ Bu örnek biraz yanıltıcı olmakla birlikte sadece tek yönde tekrar eden bir hareket vurgulanmaktadır. Bundan dolayı birinci grup bir fiil kullanılmıştır. Yani kuşların gidip gelmesinden değil sadece güneye göçlerinden bahsedilmektedir.

Каждый год я летаю на юг. ‘Her sene güneye giderim.’ Oraya ve oradan şeklinde tekrar eden bir hareket vardır. Hava yoluyla gitmek anlamı vardır ve ikinci grup bir fiildir.

4. *Как быстро ты идешь! Я устала.* ‘Ne kadar hızlı yürüyorsun! Yoruldum.’ Burada dikkat edilmesi gereken en önemli nokta tek yönde gerçekleşen bir hareketin varlığıdır. O anda gerçekleşen ve tek yönde olan bir hareketten bahsedildiği durumlarda birinci grup tek yönlü fiiller kullanılmaktadır. Dolayısıyla birinci grup bir fiil kullanılmıştır.

Он всегда ходит быстро. ‘O her zaman hızlı yürür.’ Farklı yönlü bir hareket vardır. Yani somut bir hareketten bahsedilmemektedir. Bu durumu beceri ya

da tam tersi bir durum bildiren hareket diye niteleyebiliriz. İkinci grup bir fiil kullanılmıştır.

5. *Я еду в магазин на велосипеде, а рядом бежит моя собака.* ‘Ben bisikletle markete gidiyorum, köpeğim ise yanımda koşuyor.’ Birinci grup fiil kullanılmıştır ve hareket tek yönde gerçekleşmektedir.

Их сын уже ездит на велосипеде. ‘Onların oğlu artık bisiklete biniyor.’ İkinci grup fiil kullanılma sebebi hareketin yine bir beceriyi anlatmasıdır.

6. *Кот лезет на дерево.* ‘Kedi ağaca tırmanıyor.’ O anda gerçekleşen bir hareket vardır ve tek yönlü fiil kullanılmıştır.

Обезьяны быстро лазают на дерево. ‘Maymunlar ağaca hızlı tırmanır.’; *Птицы летают, а тигры быстро бегают.* ‘Kuşlar uçar, kaplanlar ise hızlı koşar.’ Bu iki cümlede ise bir canlıya özgü nitelik belirtilmektedir. Bundan dolayı her iki cümlede de kullanılan fiiller farklı yönlü başlığı altındaki ikinci grup fiillere aittir.

7. *Куда вы идете?* ‘Nereye gidiyorsunuz?’ O anda tek yönde gerçekleşen bir hareket vardır.

Я хожу медленно, потому что у меня больные ноги. ‘Ben yavaş yürüyorum çünkü bacaklarımdan rahatsızım.’ Beceri ya da tam tersi bir durumdan bahsedildiğinde daha genel bir anlam ifade eden ikinci grup fiiller kullanılmaktadır.

Geçmiş zaman (Прошедшее время):

1. *Сегодня он шел на работу пешком.* ‘Bugün işe yürüyerek gitti.’ Sadece bir seferlik bir hareketten ve ‘oraya’ şeklinde tek yönden bahsedilmektedir.

Сегодня он ходил на работу пешком. ‘Bugün işe yürüyerek gitti.’ Yine tek seferlik bir hareketten bahsedilmektedir fakat ‘gidip geldi’ anlamına sahip olduğu için hareket oraya ve oradan şeklinde çift yönlü bir harekettir.

2. *Каждый раз она шла к другу через парк.* ‘Arkadaşına her seferinde parkın içinden geçerek gidiyordu.’ Parkın içinden geçerek sadece oraya şeklinde tek yönlü bir hareketten bahsedilmektedir.

Каждый раз она ходила к другу через парк. ‘Arkadaşına her seferinde parkın içinden geçerek gitti.’ Yine parkın içinden geçerek fakat oraya ve oradan şeklinde gidip geldi anlamı vardır ve çift yönlü bir hareketi nitelemektedir.

3. *Когда я утром встретила тебя, с кем ты шла в университет?* ‘Sabahleyin sana rastladığımda üniversiteye kiminle gidiyordun?’ Tek seferlik ya da bir anlık bir hareketten bahsedilmektedir ve söz konusu olan tek bir yöndür.

С кем ты ходила вчера на концерт? ‘Dün konsere kiminle gittin?’ Bu örnekte ise ‘gidip geldin’ anlamı vardır ve çift yönlü bir hareket söz konusudur.

Verilen bu örneklerle bakarak birinci grup tek yönlü fiillerin kullanımına dikkat etmek gereklidir. *Сегодня я ехала в университет.* ‘Bugün üniversiteye gitti.’ Bu cümlede bir sonuç bildirilmek istenmekte fakat bu şekilde bir sonuç ifade etmemektedir. Çünkü *ехать* fiili tek yönlü gruba dâhildir ve bu tümcede sadece oraya şeklinde bir anlamı vardır. Farklı yönlü fiillerde olduğu gibi oraya ve oradan şeklinde bir anlama sahip değildir. Anlatmak isteneni tam olarak ifade edebilmek için açıklayıcı bir kısım olmalıdır. *Сегодня я ехала в университет не 15, а 30 минут.* ‘Bugün üniversiteye 25 değil 30 dakikada gittim.’ Bu şekilde özellikle tek seferlik ve bugüne özgü somut bir hareketten bahsedilmektedir.

Сегодня она ехала на работу. ‘O bugün işe gitti.’ Aynı şekilde özellikle bugüne ait bir hareket vurgulanmak isteniyorsa, *Сегодня она ехала на работу в плохом настроении.* ‘Bugün işe morali bozuk gitti.’ cümlesi daha doğru bir

kullanım olacaktır. Açıklayıcı bir kullanımla üniversiteye ya da işe gitme eyleminin gerçekleştiği daha net anlaşılmaktadır.

İkinci grup hareket fiillerinin ‘oraya’ ve ‘oradan’ şeklindeki çift yönlü kullanımları *быть* ve *бывать* ‘olmak, bulunmak’ fiilleriyle aynı anlama gelmektedir:

Она ходила сегодня на работу. = Она была сегодня на работе.

‘O bugün işe gitti. = O bugün işteydi.’

Я часто ездила в Москву. = Раньше я часто бывала в Москве.

‘Önceden sık sık Moskova’ya giderdim. = Önceden sık sık Moskova’da bulunurdum.’ Bu konu tezimizin öneksiz hareket fiilleri kısmında daha ayrıntılı bir şekilde işlenmiştir.

İkinci grup hareket fiillerinin geçmiş zamanda bir kullanım şekli de farklı yönlerde yapılan hareketi nitelemesidir:

Я с подругой долго ходила по магазинам. ‘Arkadaşımla uzun süre mağazaları dolaştım.’

Я видела, как ты ездила на велосипеде. ‘Bisiklete nasıl bindiğini gördüm.’

Он утром бродил по лесу. ‘Sabahleyin ormanda dolaştı.’

Gelecek zaman (Будущее время):

1. *Сколько часов ты будешь плыть туда?* ‘Oraya kaç saatte gideceksin?’ Cümlede tek yönlü bir hareket vardır. Birinci gruba ait fiil, deniz yoluyla gitmek anlamında kullanılmıştır.

Когда ты будешь идти мимо киоска, купи мне хлеб! ‘Büfenin önünden geçerken bana ekmek al!’ Yine birinci grup tek yönlü fiil tek seferlik bir hareket için kullanılmıştır.

Она поступила в школу, скоро будет ходить в школу. ‘Okula kaydoldu ve yakında okula gidip gelecek.’ İkinci grup hareket fiili oraya ve oradan şeklinde çift yönlü hareketi nitelemektedir.

Вы еще долго будете плавать? ‘Daha uzun süre mi yüzeceksiniz?’ Yine ikinci grup hareket fiili farklı yönlü bir hareketi nitelemektedir.

2. Birinci grup fiiller şimdiki zamanda çekildiklerinde gelecek zaman anlamı da verebilmektedir. Aynı durum ikinci grup fiiller için geçerli değildir.

Когда вы поплывете в Грецию? ‘Ne zaman Yunanistan’a gidiyorsunuz?’ Cümlede yüzmek fiili kullanılmıştır ve deniz yoluyla gitmek anlamı vardır. Fiil şimdiki zamanda çekilmiştir, fakat gelecek zaman anlamı vardır.

Завтра мой муж летит в Москву. ‘Eşim yarın Moskova’ya uçuyor.’ Moskova’ya uçacak, gidecek anlamındadır.

Через час я иду домой. ‘Bir saat sonra eve gideceğim.’

1.3. Hareket Fiillerinin Sayısı

Rusça hareket fiilleri konusunda araştırmacıların farklı görüşlerinden biri de bu fiillerin sayısı hakkında olmuştur. ‘N.İ. Greç hareket fiillerini 27 çifte, A.H. Vostokov 13 çifte, A.A. Şahmatov 13 çifte, ‘Kısa Rus Grameri’ (1990) adlı kitap ve F.Yu. Ahmadullina 14 çifte, L.D. Umarova ve A.M. Lomov 13 çifte ayırmıştır.

A.V. İsaçenko’nun çalışmasında hareket fiilleri 17 çift olarak belirtilmiştir.¹⁴

1) *бежать – бегать* ‘koşmak’ 2) *везти – возить* ‘araçla taşımak’ 3) *гнать – гонять* ‘sürmek; gütmek’ 4) *гнаться – гоняться* ‘kovalamak’ 5) *ехать – ездить* ‘araçla gitmek’ 6) *идти – ходить* ‘yürüyerek gitmek’ 7) *катить – катать* ‘yuvarlamak’ 8) *катиться – кататься* ‘yuvarlanmak’ 9) *лезть – лазить* ‘tırmanmak; çıkmak’ 10) *лететь – летать* ‘uçmak’ 11) *нести – носить* ‘araçsız olarak elinde, kafasında, omzunda... taşımak’ 12) *нестись – носиться* ‘çok hızlı gitmek’ 13) *плыть – плавать* ‘yüzmek’ 14) *ползти – ползать* ‘sürünmek’ 15) *тащить – таскать* ‘zorlukla taşımak; sürüklemek’ 16) *тащиться – таскаться* ‘zorlukla yürümek’ 17) *вести – водить* ‘araç kullanmadan götürmek’ Bunlar birbirine bağlı fiil çiftleridir.

İsaçenko’nun bu sınıflandırmasında –ся’lı fiiller de vardır. *гнаться-гоняться* ‘kovalamak’, *катиться – кататься* ‘yuvarlanmak, kaymak’, *нестись – носиться* ‘uçuşmak; yayılmak; koşuşmak’, *тащиться – таскаться* ‘sürüklenmek’ fiilleri başlı başına bir hareket fiili gibi incelenip bu gruba dâhil edilmiştir. Araştırmacı bu fiillerin dönüşlü değil dönüşsüz olarak ele alınması gerektiğini ve yine bu fiillerin hareket fiillerinde olduğu gibi yer değiştirme hareketinin özelliklerini taşıdığını belirtmiştir. Ancak burada geçen –ся eki aynı kökten olan dönüşsüz fiillerden farklılık göstermektedir. Hareket fiilleri on dört çiftten oluşmaktadır ve bu fiillerin içinde dönüşlü fiil bulunmamaktadır. S.P. Lopusanskaya

¹⁴ A.V. İsaçenko, Grammatičeskij stroy russkogo yazıka v sopostavlenii s slovatskim, 1960, Bratislava, s. 312-313

hareket fiillerinin Rusçadaki diğer fiillerden farkının, aynı kökten oluşan on dört fiil çiftinin (*идти-ходить* çifti hariçtir) belirlilik - belirsizlik bağlamında karşıtlık oluşturmasından kaynaklandığını belirtmektedir.¹⁵

Bu sınıflandırmaya modern Rusçada kullanıldığı şekliyle dâhil edilmemiş olan fiil çifti ise “*бредти – бродить*” fiilleridir. Araştırmacı bu fiil çiftinin *везти – возить, вести – водить, нести – носить* fiilleri ile biçimsel olarak benzerliğine rağmen semantik açıdan bir bağ oluşturmadığını ve hareket fiilleri sınıfına dâhil edilemeyeceğini belirtmiştir. Çünkü bu iki fiilin anlamı birbirinden farklıdır; *бредти*- ‘sessizce ya da zorlukla gitmek’ anlamına gelirken, *бродить* fiili ‘amaçsız dolaşmak’ anlamına gelmektedir.

‘Rus Grameri 1980’¹⁶ adlı kitapta hareket fiilleri, semantik yapı olarak tamamlanmamış duruma ait fiillerin birbirlerine *однонаправленность / неоднаправленность* ‘tek yönlülük / çok yönlülük’ ve *некратность / кратность* tekrarlanmama / tekrarlanma özellikleri bakımından karşıtlık oluşturması şeklinde belirlenmiştir. Aynı kitapta hareket fiilleri 18 çift olarak incelenmiştir:

1) *бежать – бегать* ‘koşmak’ 2) *везти – возить* ‘araçla taşımak’ 3) *гнать – гонять* ‘sürmek; gütmek’ 4) *ехать – ездить* ‘araçla gitmek’ 5) *катить – катать* ‘yuvarlamak’ 6) *лезть – лазить* ‘tırmanmak; çıkmak’ 7) *нести – носить* ‘araçsız olarak elinde, kafasında, omzunda... taşımak’ 8) *плыть – плавать* ‘yüzmek’ 9) *тащить – таскать* ‘zorlukla taşımak’ 10) *бредти – бродить* ‘ağır ağır yürümek’ 11) *вести – водить* ‘araç kullanmadan götürmek’ 12) *гнаться – гоняться* ‘kovalamak’ 13) *идти – ходить* ‘yürüyerek gitmek’ 14) *катиться – кататься* ‘yuvarlanmak’ 15) *лететь – летать* ‘uçmak’ 16) *нестись – носиться* ‘çok hızlı gitmek’ 17) *ползти – ползать* ‘sürünmek’ 18) *тащиться – таскаться* ‘zorlukla yürümek’

15 S.P. Lopusanskaya, İzmeneniya semantičeskoj strukturi v russkih bespristavočnıh glagolov dvijeniya v protsesse modul’atsii // Russkiy glagol v sopostavitel’nom osveşenii, 1988; thesis.jyu.fi/v03/G0000259.pdf

¹⁶ Russkaya Grammatika, 1980, <http://www.edu.shd.ru/projects/gram/1384-1407.html>

İsaçenko'nun yaptığı sınıflandırmada olduğu gibi bu kitapta da –ся'lı fiiller yer almaktadır. Ayrıca bu gruplandırmaya ağır ağır yürümek, dolaşmak anlamına gelen *бредти – бродить* fiilleri de dâhil edilmiştir.

Kitabın 1970 yılı basımında *бредти – бродить* fiilleri yokken 1980 basımında bu fiiller hareket fiilleri grubuna dâhil edilmiştir. Kitabın 1970 yılı basımındaki yazarlarına göre yine İsaçenko'nun belirttiği sebepten dolayı *бредти – бродить* bir hareket fiili çifti oluşturmuyordu.¹⁷

N.N. Sergeyeva ve M.A. Minina Rusça hareket fiillerinin sayısını artırmaktadır.¹⁸ Sergeyeva hareket fiillerini hareketin özelliğine göre ayırmakta ve şöyle bir grup oluşturmaktadır:

I) Yönsüz yer değiştirme anlamı veren öneksiz hareket fiilleri: Bu gruba *блуждать* 'dolaşmak', *бродить* 'dolaşmak', *гулять* 'gezmek, dolaşmak', *гнаться* 'kovalamak, sürmek', *гоняться* 'kovalamak', *сновать* 'koşuşturmak', *скитаться* 'uzak yerleri gezmek'

II) Yön belirtisi olan yatay yönde gerçekleşen yer değiştirme fiilleridir. N.N. Sergeyeva bu fiilleri iki gruba ayırmıştır:

1- Tamamlanmamış duruma ait olan fiil çiftleri: *бредти – бродить* 'ağır ağır yürümek, dolaşmak', *бежать – бегать* 'koşmak', *везти – возить* 'taşımak', *вести – водить* 'getirmek, götürmek' vb.

2- Tamamlanmamış duruma bağlı olarak çift oluşturmayan fiiller: Fakat bu fiiller gerek semantik gerekse sentaks olarak diğer hareket fiillerinden ayrılmamaktadır. Bu alt grup da kendi arasında iki gruba ayrılmaktadır:

¹⁷ Yuriy Kondratyev, İstoriya izučeniya glagolov dvijeniya v oteçestvennoy lingvistike, <http://rflnet.narod.ru/hist.html>

¹⁸ N.N. Sergeyeva, Ob opredelenii pristavoçnih glagolov dvijeniya v tolkovih slovaryah. // Russkoye yazıkoznaniye, 1970; www.pushkin.edu.ru/files/avtref/06shiker.doc

a) Sadece tamamlanmamış durumlu fiiller: Fakat bu fiiller tamamlanmış fiil anlamını örnekler yardımıyla almaktadır. *лечься, мчаться* ‘çok hızlı gitmek’, *переть, плестись* ‘yavaş yavaş acele etmeden gitmek’ vb.

b) Öneksiz olarak aynı durumda çift oluşturan fiiller: *двигаться – двинуться* ‘hareket etmek’, *метаться – метнуться* ‘fırlamak’, *скользить – скользнуть* ‘kaymak’, *шагать – шагнуть* ‘adımlamak, yürümek’ vb.

III) Dikey yönde yer değiştirme bildiren fiiller: *валиться* ‘düşmek devrilmek’

IV) Salınım bildiren fiiller: *вилять, вихлять* ‘sallanarak gitmek, bir yandan bir yana ritmik olarak sallanarak gitmek’ vb.

V) Dairesel bir hareket bildiren fiiller: *вертеть, крутиться* ‘çevresinde dolanmak, dönmek’ vb.

VI) Belirli bir yer değiştirme hareketi göstermeyen, systemsiz fiiller: *барахтаться* ‘debelenmek’, *возиться* ‘uğraşmak’, *шевелиться* ‘oynamak, kıpırdamak’, *шелохнуться* ‘kıpırdamak’ vb.

Araştırmacı bu fiilleri başarılı bir şekilde gruplamıştır, fakat herhangi bir yer değiştirme hareketi bildiren her fiilin eylemin yapılış şekline göre ayrıntılı bir şekilde gruplandırılması bu fiillerin hareket fiillerine dâhil edileceği anlamına gelmez. Hareket fiillerinin kendine özgü bir yapısı vardır ve hepsi tamamlanmamış duruma ait olan on dört çift fiilin en belirgin özelliği, bu çiftlerin anlam olarak aynı fakat yapılış tarzı olarak farklı olmasıdır.

M.A. Minina ise hareket fiilleri için şöyle bir sınıflandırma yapmıştır:

I) Geçtiği metne bağlı olarak anlam kazanan fiiller: *бежать* ‘koşmak’, *шагать* ‘adımlamak, yürümek’. Bu tarz fiiller yön, hız, hareketin özelliği gibi leksik olarak farklı şekillerde anlam kazanmaktadır.

II) Kendi yapısında hareketin oluşum özelliğini barındıran fiiller: Bu fiiller de birkaç alt gruba ayrılmaktadır:

1) Yönsüz ve amaçsız fiiller. Bu gruba M.A. Minina şu fiilleri dâhil etmektedir: *блудить* ‘dolaşmak’, *блуждать* ‘dolaşmak’, *гулять* ‘gezmek’, *дефилировать* ‘tören havası içinde yürümek’, *прогуливаться* ‘gezinmek’, *фланировать* ‘boş boş gezmek’.

2) Hareketin gerçekleşme tarzını gösteren fiiller: Bu alt gruba *переваливать* ‘dağ vs aşmak’, *семенить* ‘küçük adımlarla yürümek’, *топать* ‘ayağını yere vurmak’, *хромать* ‘topallamak, aksamak’, *частить* ‘sık adımlarla gitmek’, *шаркать* ‘ayaklarını sürüyerek yürümek’ fiilleri girer.

3) Hareketin hızını bildiren fiiller: *мчатся* ‘çok hızlı gitmek’, *ползти, ползать* ‘sürünmek; emeklemek.’

III) Bu grup stilistik açıdan hareket fiillerini tanımlayan şu alt gruptaki fiilleri barındırır:

1) Amacı olmayan bir hareketi niteleyen fiiller: *болтаются* ‘aylak aylak gezmek’, *колобродить* ‘amaçsız dolaşmak’, *метаться* ‘dört dönmek’, *мызгаться* ‘boş boş dolaşmak’, *околачиваться* ‘vakit öldürmek, boş dolaşmak’, *путаться* ‘yolunu şaşırmak’, *слоняться* ‘aylak aylak dolaşmak’, *таскаться* ‘boş dolaşmak’, *тискаться* ‘çarpmak’, *толочься* ‘amaçsız dolaşmak’, *трепаться* ‘sinirli sinirli yürümek’, *тыкаться* ‘birine, bir yere uğramak’, *шастать* ‘gezinmek’, *шататься* ‘oradan oraya gezinmek’, *шляться* ‘boş dolaşmak’;

2) Bir nesneden uzaklaşma bildiren tek yönlü fiiller: *дранать* ‘sızıvermek’, *мотать* ‘sarmak; dolamak’, *пятиться* ‘geri çekilmek’, *улизнуть* ‘savuşmak’, *ускользнуть* ‘elinden kaymak’;

3) Bir nesneye doğru yaklaşma bildiren tek yönlü fiiller: *продратся* ‘yırtılmak’, *валить* ‘devirmek’, *ломить* ‘taşımak’, *ломиться* ‘taşmak’, *переть* ‘aldırmaksızın ilerlemek’, *переться* ‘ilerlemek’, *продираться* ‘yırtılmak’;

4) Hareketin hızına ve yükselme / alçalma şeklinde yapılışına göre olan fiiller: *волочиться* ‘sürüklenmek’, *ковылять* ‘düşe kalka yürümek’, *несись* ‘koşuşmak’, *носиться* ‘koşuşmak’, *ползти* ‘sürünmek’, *прошвырнуться* ‘bir aşağı

bir yukarı dolaşmak’, *стунать* ‘bir adım atmak’, *тащиться* ‘düşe kalka yürümek’, *чесать* ‘kaşımak’, *шестьковать* ‘yürümek’, *плестись* ‘ayaklarını sürükleyerek yürümek’;

5) Kendine özgü bir yürüme hareketini bildiren fiiller: *ковылять* ‘düşe kalka yürümek’, *переваливаться* ‘badi badi yürümek’, *ползти* ‘sürünmek’, *стунать* ‘bir adım atmak’, *топать* ‘ayağını yere vurmak’, *топотать* ‘ayaklarını yere vurmak’, *хромать* ‘topallamak’, *частить* ‘badi badi yürümek’, *шаркать* ‘sürüklemek’, *шлёпать* ‘şak şak vurmak.’

Araştırmacının stilistik açıdan yaptığı bu sınıflandırmaya katılmak doğru değildir. Bu şekilde hareket fiillerine özgü olan birbirine bağlı fiil çiftleri ile bağımsız fiil çiftlerini ayırmak zorlaşır. Birbirine bağlı fiil çiftlerinden oluştuğunu göz önünde bulundurarak “Hareket fiilleri” teriminin geleneksel anlamına bağlı kalınması görüşündeyiz. Aksi takdirde bu sıralama birbirlerine çok uç noktalarda bağlı olan fiillerin basit bir sıralaması şekline dönüşür.

N.S. Avilova, G.A. Bagdasarova, Y.M. Gordeyev, V.L. İbrahimova, L.A. Telegin gibi bazı Rus araştırmacılar da bu fiil gruplarına *гулять* ‘gezme’, *блуждать* ‘dolaşmak’, *рысать* ‘hızla gitmek’, *семенить* ‘tıpış tıpış yürümek’ gibi yer değiştirme fiillerini de dahil ederek bu fiil çiftlerini genişletmiştir. Fakat G.A. Bitehtina ve L.P. Yudina’nın 1985 yılında kendi eserlerinde¹⁹ yazdığı gibi hareket fiilleri leksik-gramer olarak küçük bir kelime grubundan oluşmaktadır ve bu gruplar semantik bağ açısından kendine özgü bazı gramer kuralları ve konuşmadaki kullanım özellikleri ile nitelendirilmektedir. Yani *путешествовать* ‘seyahat etmek’, *гулять* ‘gezme’ gibi fiiller de hareket bildirmektedir, fakat *идти* – *ходить* gibi bağımlı bir çift oluşturmadıkları için hareket fiilleri grubuna dâhil edilemez.

Hareket fiillerinin sayısı konusundaki farklı görüşler son yıllarda da karşımıza çıkmaktadır. Bunların özellikle yabancı öğrenciler için hazırlanan materyallerde karşımıza çıkması da dikkat çekici bir durumdur. Örneğin ‘Let’s

¹⁹ G.A. Bitehtina ve L.P. Yudina, Sistema raboti po teme ‘Glagoli Dvijeniya’, 1985, <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/12685/G0000259.pdf?sequence=1>

Improve Our Russian'²⁰ adlı kitapta hareket fiilleri on beş çift olarak verilmiştir. Kitabın yazarları hareket fiillerine 'катиться - кататься' fiil çiftini de dâhil etmiştir. *Чистая Грамматика*²¹ adlı kitap on dört dönüşsüz çift olarak vermiştir. *Глаголы Движения Без Ошибок*²² adlı kitap ise yine hareket fiillerini on dört çift dönüşsüz fiil olarak vermiştir. Elbette bu örnekleri arttırmak mümkündür.

Rusça hareket fiilleri, birbirine bağlı on dört çift öneksiz fiilden oluşmaktadır ve her iki grup da tamamlanmamış duruma aittir. Birinci gruba giren fiiller 'tek yönlü' olarak adlandırılırken ikinci gruba girenler 'farklı yönlü' olarak adlandırılmaktadır.

1.Grup	2.Grup
Однонаправленное движение (Tek yönlü hareket)	Разнонаправленное движение (Farklı yönlü hareket)
1) бежать	бегать 'koşmak'
2) везти	возить 'araçla taşımak'
3) гнать	гонять 'sürmek; gütmek'
4) ехать	ездить 'araçla gitmek'
5) идти	ходить 'yürüyerek gitmek'
6) катить	катать 'yuvarlamak'
7) лезть	лазить (лазать) 'tırmanmak; çıkmak'
8) лететь	летать 'uçmak'
9) нести	носить 'araçsız olarak elinde, kafasında, omzunda vb. taşımak'

²⁰ N.Volkova-D.Phillips, Let's Improve Our Russian, St. Petersburg , 2006, s.63

²¹ Ye.R. Laskareva, Çistaya Grammatika, SPb.:Zlatoust, 2006, s. 152-173

²² GLSkvortsova, Glagolı Dvijenıya Bez Oşibok, Posobiye dlya studentov, uzyçayuşçih russkiy yazık kak inostrannıy, 4-e izdaniye, Moskva, 2006

10) <i>плыть</i>	<i>плавать</i> ‘yüzmek’
11) <i>ползти</i>	<i>ползать</i> ‘sürünmek’
12) <i>тащить</i>	<i>тащить</i> ‘zorlukla taşımak; sürüklemek’
13) <i>брести</i>	<i>бродить</i> ‘ağır ağır yürümek’
14) <i>вести</i>	<i>водить</i> ‘araç kullanmadan götürmek’

лезть – *лазить* fiil çiftinden farklı yönlü olan gruba ait *лазить* fiilinin *лазатъ* şeklinde kullanımı da bulunmaktadır.

2.BÖLÜM

ÖNEKSİZ VE ÖNEKLİ HAREKET FİİLLERİ

2.1. Öneksiz Hareket Fiilleri

1) *идти* - *ходить* ‘yürüyerek gitmek’, 2) *ехать* - *ездить* ‘araçla gitmek’, 3) *бежать* - *бегать* ‘koşmak’, 4) *лететь* - *летать* ‘uçmak’, 5) *плыть* - *плавать* ‘yüzmek’, 6) *лезть* – *лазить* / *лазять* ‘tırmanmak; çıkmak’, 7) *ползти* - *ползать* ‘sürünmek’, 8) *брести* - *бродить* ‘ağır ağır yürümek’, 9) *нести* - *носить* ‘araçsız olarak elinde, kafasında, omzunda vb. taşımak’, 10) *вести* - *водить* ‘araç kullanmadan götürmek’ 11) *везти* - *возить* ‘araçla taşımak’, 12) *гнать* – *гонять* ‘sürmek; gütmek’, 13) *катить* - *катать* ‘yuvarlamak’, 14) *тащить* - *таскать* ‘zorlukla taşımak; sürüklemek.’

On dört çift öneksiz fiilden oluşan Rusça hareket fiilleri *переходные глаголы* ‘geçişli fiiller’ ve *непереходные глаголы* ‘geçişsiz fiiller’ olarak ayrılabilir.

Geçişli olanlar: *вести-водить* ‘araç kullanmadan götürmek’, *нести-носить* *нести* - *носить* ‘araçsız olarak elinde, kafasında, omzunda vb. taşımak’, *везти-возить* ‘araçla taşımak’, *гнать-гонять* ‘sürmek; gütmek’, *тащить-таскать* ‘zorlukla taşımak; sürüklemek, *катить-катать* ‘yuvarlamak’.

Geçişsiz olanlar: *ехать-ездить* ‘araçla gitmek’, *идти-ходить* ‘yürüyerek gitmek’, *бежать-бегать* ‘koşmak’, *плыть-плавать* ‘yüzmek’, *лететь-летать* ‘uçmak’, *ползти-ползать* ‘sürünmek’, *лезть-лазить* ‘tırmanmak; çıkmak’, *брести-бродить* ‘ağır ağır yürümek’.

Hareket fiilleri arasındaki en temel leksikolojik fark, bu fiillerin farklı tarzdaki hareketleri nitelemesidir: karadaki hareket, sudaki hareket, havadaki hareket.

1- Karadaki hareketi niteleyen fiiller

a) Yaya olarak: *идти-ходить* 'yürüyerek gitmek', *бежать-бегать* 'koşmak', *ползти-ползать* 'sürünmek', *лезть-лазить* 'tırmanmak; çıkmak', *брести-бродить* 'ağır ağır yürümek', *нести-носить* 'araçsız olarak elinde, kafasında, omzunda vb. taşımak', *вести-водить* 'araç kullanmadan götürmek', *катить-катать* 'yuvarlamak', *тащить-таскать* 'zorlukla taşımak; sürüklemek'.

b) Bir araç yardımıyla: *ехать-ездить* 'araçla gitmek', *везти –возить* 'araçla taşımak'.

2- Sudaki hareketi niteleyen fiiller:

плыть-плавать 'yüzmek', *везти-возить* 'araçla taşımak'.

3- Havadaki hareketi niteleyen fiiller:

лететь-летать 'uçmak', *везти-возить* 'araçla taşımak'.

ехать ve *ездить* fiilleri araçla gitmek anlamındadır. *Он часто ездит в кино.* 'O sık sık sinemaya gider.' Soyut bir kavramı anlatan bu tarz cümlelerde her ne kadar yürüyerek gitmek fiil çiftinden (*идти-ходить*) *ходить* fiili kullanılsa da böyle bir cümle de doğrudur. Eğer araçla gitmek fiilleriyle yapılan bir cümlede özellikle hangi araçla gidildiği belirtilmek isteniyorsa da ismin bulunma halinde (предложный падеж) yapılır. *Он едет на машине.* 'Arabayla gidiyor'; *Она любит ездить на санях.* 'Kızakla kaymayı sever'; *Я еду на работу на велосипеде.* 'İşe bisikletle giderim.' Bunların dışında nadiren de olsa bu fiiller araçların gitme eyleminde kullanılır: *Поезда ездят медленно.* 'Trenler yavaş gider'; *Вот едет поезд.* 'İşte tren gidiyor' Bu anlamda daha çok *идти-ходить* fiilleri kullanılmaktadır.

Bir araç yardımıyla taşımak fiil çiftinde (*везти–возить*) de aynı şekilde hangi araçla olduğu belirtilmek isteniyorsa yine *ехать* ve *ездить* fiillerinde olduğu gibi kullanılır: *Мать везет ребенка в коляске.* 'Anne çocuğunu bebek arabasıyla

taşıyor’; *Медсестра везет больного в инвалидной коляске.* ‘Hemşire hastayı tekerlekli sandalye ile taşıyor’; *Он возил нас по городу в своей машине.* ‘Bizi şehirde arabasıyla gezdirdi.’

Bu kullanımların haricinde *плыть-плавать* ‘yüzmek’ ve *лететь-летать* ‘uçmak’ fiilleri eğer bir araç yardımıyla yüzmekten ya da uçmaktan bahsediliyorsa yine aynı şekilde kullanılmaktadır: *Сегодня мой муж летит на самолете в Анталию.* ‘Bugün eşim uçakla Antalya’ya gidiyor’; *Завтра она плывет в Грецию на пароходe.* ‘Yarın Yunanistan’a vapurla gidiyor’; *Вы когда-нибудь плавали на яхте или летали на вертолете?* ‘Siz hiç yata ya da helikoptere bindiniz mi?’

On dört çift hareket fiilinden biri olan ‘*катить - катать*’ fiillerinden dikkat edilmesi gereken bir noktaya değinmek gereklidir. Bu fiiller sadece ‘yuvarlamak’ anlamında bir çift oluşturmaktadır. *Котенок катит клубок.* ‘Yavru kedi yumağı yuvarlıyor’; Hareketin tek yönde olduğunu ifade etmek için fiilin tek yönlü olanı kullanılmıştır. *Ребенок катит мяч по полу.* ‘Çocuk topu yerde yuvarlıyor.’ Yine aynı şekilde tek yönlü bir hareketten bahsedilmektedir. *Ребенок катает мяч по полу.* ‘Çocuk yerde top yuvarlıyor.’ Burada ise farklı yönlerle yapılan bir hareket anlatılmak istendiği için fiil çiftinin farklı yönlü olanı kullanılmıştır. *Он любит катать обруч.* ‘Çember çevirmeyi seviyor’; *Бармен катит бочку.* ‘Barmen fıçıyı yuvarlıyor.’ Verilen bu örneklerde de durum benzer şekildedir. Fakat bu iki fiilin ikinci anlamları kendilerine özgü olup bu anlamda aralarındaki semantik bağ bozulmaktadır: *Садовник катит тачку, потому что он везет траву.* ‘Bahçıvan el arabasını sürüyor, çünkü içinde içinde ot taşıyor’; *На пути у него кончился бензин, и ему пришлось пять километров катить мотоцикл на руках.* ‘Yolda benzini bitti ve

beş kilometre boyunca motosikleti elleriyle iterek götürmek zorunda kaldı’. Bu cümle de yine bir öncekiyle benzer bir kullanımdadır. *Он катает сына на мотоцикле.* ‘Oğlunu motosikletle gezdiriyor.’ Bu cümledeki kullanımı gibi fiilin bu anlamı ‘birini bir taşıtla dolaştırmak’ anlamına gelir.

Bu kullanımların dışında bu fiiller geçişsiz halde de kullanılabilir. Fakat bu kullanımlarında da aralarındaki semantik bağ ortadan kalkar ve çift oluşturmazlar:

катить на машине ‘Arabayla gitmek’: *Как приятно неспешно катить на машине по сельским дорожкам!* ‘Köy yollarında arabayla acele etmeden gitmek ne kadar da güzel!’; *Машина стала катить все быстрее и быстрее.* ‘Araba gittikçe hızlı gitmeye başladı’; *Он катает из одного конца Европы в другой.* ‘Avrupa’yı baştanbaşa geziyor.’

Hareket fiillerindeki tek yönlülük ve farklı yönlülük karşıtlığının doğru olarak verilebilmesi bu fiillerin semantik yapılarıyla yakından ilgilidir.

Сегодня она летит к друзьям в Париж и везет им сувениры. ‘Bugün arkadaşlarının yanına Paris’e uçuyor ve onlara hediye götürüyor.’ Bu örnekte öncelikle *лететь* ‘uçmak’ fiilini inceleyelim. Birinci grup tek yönlü bir fiildir ve havada yapılan hareketi nitelemektedir. ‘Bugün’ kelimesinden de anlaşıldığı gibi tek seferlik ve tek yöne olan bir hareketi nitelemektedir. Her ne kadar cümlemin çevirisinde şimdiki zaman kullanılmış olsa da gelecek zaman anlamı vardır. Bu konuya tezimizin bu bölümünde yine değinilecektir. Ayrıca bu fiil geçişsiz bir fiildir. Bilindiği gibi ismin belirtme durumunda (винительный падеж) bir nesne ile kullanılan fiiller geçişli fiillerdir. Cümledeki diğer fiil olan *везти* fiili ise geçişli bir fiildir. ‘Ne?’, ‘neyi?’ ya da ‘kimi?’ sorusunu sorduğumuzda ismin belirtme halindeki *сувениры* ‘hediyelik eşya’ sorumuza cevap vermektedir. Yine bu fiil tek yönlü fiil grubu olan birinci gruba dâhildir. Ayrıca uçakla gitme eyleminden bahsedildiği için *везти* ‘götürmek’ fiili de havadaki hareketi nitelemektedir.

Когда она летает к друзьям в Париж, всегда она возит им сувениры. ‘Paris’e arkadaşlarının yanına uçarken hep hediye götürür.’ Bu cümlede ise her zaman (*всегда*) ifadesinden de anlaşılabileceği gibi tekrarlanan bir hareketten bahsedildiği için ikinci gruba dâhil olan *летать* ve *возить* fiilleri kullanılmıştır.

Yine aynı şekilde bu fiillerin her ikisi de havada yapılan hareketi nitelemektedir ve *летать* geçişsiz fiil, *возить* ise geçişli bir fiildir.

С нами в автобусе едет молодой человек, который везет цветы. ‘Otobüste bizimle birlikte çiçek taşıyan bir delikanlı gidiyor.’ Aynı şekilde tek yönlü kullanılan bu fiiller karada ve bir araçta yapılan hareketi nitelemektedir. *Ехать* fiili geçişsiz, *везти* fiili ise geçişlidir.

В прошлом году я ездила с друзьями на юг. Я возила их в мой родной город. ‘Geçen sene arkadaşlarımla birlikte güneye gittim. Onları doğduğum şehre götürdüm.’ Burada çift yönde tekrarlanan bir hareket olduğu için ikinci gruptaki fiiller kullanılmıştır. *Ездить* fiili geçişsiz, *везти* fiili geçişlidir.

Наконец-то к нашему столу идет официант и несет наш заказ. ‘Sonunda garson bizim masaya geliyor ve siparişimizi getiriyor.’

Я хожу в университет с большим портфелем, потому что всегда ношу с собой много книг. ‘Üniversiteye büyük bir çantayla giderim çünkü yanımda çok fazla kitap götürürüm.’

По улице идет группа школьников. Учительница ведет их в музей. ‘Sokaktan bir grup öğrenci geçiyor. Öğretmen onları müzeye götürüyor.’

Verilen diğer örneklerde de hareket fiillerini benzer şekilde gruplandırmak mümkündür.

Вот плывет танкер! Он везет нефть. ‘İşte tanker gidiyor! O petrol taşıyor.’

Этот танкер часто плавает здесь, который возит нефть. ‘Petrol taşıyan bu tanker çoğunlukla buradan gidiyor.’

Она ходит в этот парк, потому что туда водит дочку. ‘O, parka gidiyor çünkü oraya kızını götürüyor.’

Ребенок ходит в школу не один. Его водит отец. ‘Çocuk okula yalnız gitmiyor. Onu babası götürüyor.’

Вот он идет! Он гонит гусей к пруду. ‘İşte gidiyor! Kazları gölete sürüyor.’

Рыбак тащит лодку в воду. ‘Balıkçı kayığı suya sürüklüyor.’

Рабочие всегда таскают тяжелые вещи. ‘İçiler her zaman ağır eşya taşır.’

Öneksiz hareket fiillerinin sistematik bir şekilde sınıflandırılması, hareketin yer değiştirme özelliği, yönlü ya da farklı yönlerle oluşu gibi farklı özelliklerine göre yapılmaktadır. Hareket fiilleri ile ilgili ilk yapılan araştırmalarda öncelikle tekrarlanan ve tekrarlanmayan hareketlerin durum özelliklerine önem verilmiştir. Sonraları ise yön faktörü fiil çiftlerinin karşılık oluşturmada temel ölçüt olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Araştırmacıların büyük çoğunluğuna göre de çağdaş Rusçada hareket fiili çiftleri her şeyden önce tek yönlü ve çok yönlü olarak karşılaştırılmaktadır.

идти-ходить tipi fiil çiftlerinden her bir fiil birbirinden farklılık göstermektedir. *идти* tipi birinci grup hareket fiilleri geçmiş zamanda tek yönde gerçekleşen hareketi nitelediğinde, hareketin sürecini ve tamamlanmamışlığını ifade eder: *Я шла в театр.* ‘Tiyatroya gittim’; *Я ходила в театр.* ‘Tiyatroya gittim.’ İkinci cümlede gidip geldim anlamı olduğu için çift yönde gerçekleşmiş bir hareket söz konusudur. İlk cümlede ise birinci grup fiil kullanılmıştır ve sadece gitme eyleminden bahsedilen tek yönlü bir hareket anlatılmaktadır.

İlk gruptaki fiiller tek yönlü hareketi ifade ederken hareketin amacı ve yönünü de gösterilebilmektedir. *Мы летим в Москву за новыми делами.* ‘Yeni işler için Moskova’ya uçuyoruz’; *Он едет на стадион.* ‘O stadyuma gidiyor.’ *Он собирается ехать за город.* ‘Şehir dışına çıkmaya hazırlanıyor.’ Bu gruptaki fiiller genellikle bir anlık bir olan hareketi niteler. Bu fiillerle kurulan cümlelerde sıklıkla *сегодня* ‘bugün’, *в этот раз* ‘bu kez’, *сейчас* ‘şimdi’ gibi kalıplar kullanılmaktadır. Şimdiki zamanda kullanılıp gelecek zaman anlamı verdikleri durumda ise *завтра* ‘yarın’, *через неделю* ‘bir hafta sonra’, *на другой день* ‘başka

bir gün' gibi kalıplar kullanılmaktadır: *Через два месяца мы едем в Россию.* 'İki ay sonra Rusya'ya gidiyoruz yani gideceğiz anlamındadır'; *Он едет завтра на концерт.* 'Yarın konsere gidiyor yani gidecek anlamındadır'. Aslında benzer bir durumu Türkçede de görmek mümkündür. 'Yarın İstanbul'a gidiyor musun?' Bu cümlede aslında gidecek misin anlamı vardır. Her ne kadar bu durum Türkçede zaman kayması olarak nitelendirilip daha çok konuşma dilinde geçse de Rusça hareket fiillerindeki bu kullanımla benzerlik göstermektedir.

Farklı yönlü olan *ходить* tipi ikinci grup hareket fiilleri, kullanımlarında farklılıklar gösterebilmektedir. *Мы бродили в лесу долго.* 'Ormanda uzun süre dolaştık.' Hareket burada belirli bir yöne sahip değildir. *Наступит весна, и мы снова будем ездить за город* 'Bahar gelecek ve biz yeniden şehir dışına gideceğiz.' Bu cümlede ise hareketin tekrarlanma anlamı vardır. *Когда он носил тяжелый чемодан, его спина начинала болеть.* 'Ne zaman ağır bir bavul taşısa sırtı ağrımaya başladı.' Bu örnekte ikinci grup fiil geçmiş zamanda hareketin tekrarlanabilirliğini ifade etmektedir. Aynı şekilde İkinci grup fiiller geçmiş zamanda gerçekleşen fakat belirli bir yönü olmayan hareketi de niteleyebilir: *Она медленно ходила по улицам и вспоминала прошлое.* 'Sokaklarda ağır ağır dolaştı ve geçmişini hatırladı.' *Птицы летают, рыбы плавают, а люди ходят, но люди могут также летать и плавать.* 'Kuşlar uçar, balıklar yüzer, insanlar ise yürür fakat insanlar da uçabilir ve yüzebilir.' Bu cümlede bir canlıya özgü nitelik vardır ve doğal olarak belirli bir yön belirtisi bulunmamaktadır. Bundan dolayı bu fiiller farklı yönlü fiil grubuna aittir. Farklı yönlü fiillerin içerdiği anlamları tezimizin birinci bölümünde maddeler halinde belirtmiştik.

По воскресеньям мы ездим на дачу. 'Pazarları yazlığa gideriz'; *Он всегда ходит на собрания.* 'O sürekli toplantıya gider'; *Ребята любят бегать по лугу* 'Çocuklar çimenlikte oynamayı sever'; *Они часто ездили к своим друзьям в Измир.* 'Onlar sık sık arkadaşlarının yanına İzmir'e giderdi.' Bu örneklerde de görüldüğü gibi yine ikinci grup fiiller oraya ve oradan şeklinde çift yönde tekrar eden hareketi de niteleyebilmektedir. Fakat *бродить* fiili bu şekilde yani oraya ve oradan anlamında kullanılmamaktadır. İkinci gruptaki fiiller, bu kullanımlarında *бывают*

‘bulunmak’ fiili ile yer değiştirip birbirlerinin yerine kullanılabilir: *Он ездит на стадион. - Он бывает на стадионе.* ‘O stadyuma gider. - O stadyumda bulunur.’ *Она ходила к другу часто. - Она бывала у друга часто.* ‘O sık sık arkadaşına giderdi.- O sık sık arkadaşında bulunurdu.’ Bu örneklerde *бывают* fiilinin kullanıldığı cümlelerde de aslında gitmek anlamı vardır. Genellikle ikinci gruptaki fiillerle kurulan cümlelerde hareketin tekrarlandığını pekiştiren kelimeler kullanılmaktadır: *всегда* ‘her zaman’, *иногда* ‘bazen’, *часто* ‘sık sık’, *обычно* ‘genellikle’, *каждый раз* ‘her seferinde’, *каждый день* ‘her gün’ ...

İkinci grup hareket fiilleri geçmiş zamanda kullanılması halinde yine oraya ve oradan şeklinde tek seferlik bir hareketi de niteleyebilir: *Я вчера ходила в библиотеку.* ‘Dün kütüphaneye gittim.’ Kütüphaneye gittim ve geldim şeklinde çift yönlü bir harekettir; *Мой сосед утром бегал в киоск за хлебом.* ‘Sabahleyin komşum ekmek için büfeye koştu’; *Днем учитель водил детей в музей.* ‘Gündüz öğretmen çocukları müzeye götürdü’; *Вечером мы ходили в театр.* ‘Akşamleyin tiyatroya gittik.’ Bu örneklerde de aynı şekilde gitmek ve dönmek anlamı vardır. Hareket fiillerinin bu anlamdaki kullanımı *быть* ‘olmak, bulunmak’ fiilinin anlamına yakındır: *Мы сегодня ходили на концерт.* ‘Bugün konsere gittik’; *Мы были сегодня на концерте.* ‘Bugün konserdeydik.’ İkinci grup hareket fiillerinin geçmiş zamandaki bu kullanımlarında hareketin bir anlık yapıldığını pekiştiren kelimeler kullanılabilir: *один раз* ‘bir kez’, *впервые* ‘ilk kez’, *однажды* ‘bir defasında’ vb. *Однажды летом я ездила в свою деревню.* ‘Bir defasında yazın kendi köyüme gitmiştim.’ Bu fiillerle birlikte *Сегодня* ‘bugün’, *сейчас* ‘şimdi’ gibi belirli bir zaman dilimini gösteren kelimeler çok nadir kullanılmaktadır. *Сегодня она плавает в бассейне с трех до четырех.* ‘Bugün saat üçten dörde kadar havuzda yüzüyor’; *Вахтер сейчас ходит по общежитию.* ‘Karı görevlisi şimdi yurdu geziyor.’ Bu örneklerde ikinci cümledeki gibi kullanım daha yaygındır. Her ne kadar hareket o anda gerçekleşiyor olsa da farklı yönlerle doğru olduğu için ikinci grup bir fiilin kullanılması daha uygundur.

Tekrarlanan hareketi anlatan durumlarda sadece farklı yönlü fiiller değil aynı zamanda tek yönlü fiiller de kullanılabilir: *После лекции обычно он шел в*

кафе и просиживал там до вечера. ‘Dersten sonra çoğunlukla kafeye giderdi ve orada akşama kadar otururdu’; *Летом она едет в Турцию и проводит там весь свой отпуск.* ‘Yazın Türkiye’ye gidiyor ve tüm iznini orada geçiriyor.’ Tabi ki burada bir karışıklık olabilir. Çünkü ilk gruptaki tek yönlü fiiller şimdiki zamanda çekildiklerinde gelecek zaman anlamı da verebilir demiştik, fakat bu örneğin ikinci kısmında kullanılan *проводит* fiili tamamlanmamış durumudur. Tamamlanmamış durumlar şimdiki zamanda çekildiklerinde gelecek zaman anlamı vermez. Tekrarlanan hareketin bulunduğu cümlelerde özellikle bir sonuç vurgulanıyorsa, tek yönlü olma anlamını veren ilk grup fiiller kullanılmaktadır. Hareketin oraya ve oradan anlamı varsa farklı yönlü olma anlamını veren ikinci grup fiiller kullanılmaktadır: *Всегда я иду мимо газетного киоска и покупаю там газету.* ‘Sürekli gazete büfesinin önünden gidiyorum ve oradan gazete alıyorum.’; *Каждый день она едет в университет на автобусе, а из университета идет пешком.* ‘Her gün üniversiteye otobüsle gidiyor ama üniversiteden yürüyerek geliyor.’ Bu örneklerde tek yönde gerçekleşen ama tekrarlanan bir hareket görülmektedir. *Всегда я хожу мимо газетного киоска.* ‘Sürekli gazete büfesinin önünden gidiyorum’; *Обычно я езжу на работу на автобусе.* ‘Genellikle işe otobüsle giderim.’ Bu örneklerde ise yine tekrarlanan bir hareket vardır fakat tek yönde değildir. Bazı durumlarda ise hareketin tekrarlanma anlamına rağmen somut bir yön varsa ya da hareketin belirli bir zaman diliminde bahsediliyorsa ilk gruptaki fiiller kullanılmaktadır: *Когда наступает весна, птицы летят с юга на север.* ‘Bahar geldiğinde kuşlar güneyden kuzeye uçuyor’.

Hareket fiilleri ile birlikte hareketin yönünü belirten isimler genellikle ismin belirtme halinde (винительный падеж) в ve na edatlarıyla kullanılmaktadır. Fakat belirli bir yön olmaması halinde ismin yönelme halinde (дательный падеж) по edatı ile de kullanılabilir. Bu durumda *где?* sorusu kullanılmaktadır: *-Где они?* ‘Onlar nerede?’

-Они бегают по двору. ‘Avluda koşuyorlar.’ Yine aynı durumda ismin bulunma hali (предложный падеж) de kullanılabilir: *-Где твой друг плавает?* ‘Arkadaşın nerede yüzüyor?’ *-Он плавает в бассейне.* ‘Havuzda yüzüyor.’

-Откуда идут эти люди? 'Bu insanlar nereden geliyor?' -Они идут из соседней деревни. 'Komşu köyden geliyorlar.'

-Куда летит этот самолет? 'Bu uçak nereye uçuyor?' -Он летит в Анкару. 'Ankara'ya uçuyor.'

-Где они сейчас летят? 'Şimdi nerede uçuyorlar?' -Они летят над Гималаями. 'Himalayalar üzerinde uçuyorlar.'

-Где ходят дети? 'Çocuklar nerede dolaşıyor?' -Они ходят по лесам. 'Ormanda dolaşıyorlar.'

Я должна идти к врачу. 'Doktora gitmeliyim.'

Рабочий тащил ящик наверх. 'İşçi kutuyu yukarıya taşıdı.'

Нам приходилось таскать тяжелые чемоданы домой. 'Ağır bavulları eve taşımamız gerekiyordu.'

Они будут плыть в первую очередь. 'İlk önce onlar yüzecek.'

По этому озеру плавают лебеди. 'Bu gölde kuğular yüzyor.'

Я любила ходить на озеро по вечерам. 'Akşamları göle gitmeyi severdim.'

Şimdiki zamanda olduğu gibi geçmiş zamanda da bazı durumlarda hareket fiillerinin iki grubu da kullanılabilir: *Когда она брела по болоту, ей попало какое-то странное животное.* 'Bataklıkta yürürken tuhaf bir hayvana rastladı'; *Когда она бродила по болоту, ей попало какое-то странное животное.* 'Bataklıkta yürürken tuhaf bir hayvana rastladı.' Her iki cümlede de çevirisi aynıdır fakat ilk cümlede tek yönlü bir hareket fiili kullanılmıştır. Bu cümlede tek yöne yapılan bir hareket söz konusudur. Yani bataklıkta yürümek anlamından çok bataklıktan geçmek şeklinde bir anlamı vardır. İkinci cümlede ise farklı yönlü bir hareket fiili kullanılmıştır ve bataklıkta yürümek ya da gezinmek anlamı vardır. Birinci ya da ikinci grup hareket fiillerinin kullanımı düşüncenin ifade ediliş şekliyle alakalıdır. Eğer hareketin yönelme süreci vurgulanıyorsa birinci grup fiiller, eğer hareketin oraya ve oradan şeklinde bitmişliği bildiriliyorsa ikinci grup fiiller kullanılmaktadır.

Бöylelikle ilk grup fiiller:

1- Şimdiki, geçmiş ve gelecek zamanda tek yöne doğru tek seferlik olan

hareket: *Когда я ехала в Стамбул, уже было тепло.* 'İstanbul'a gittiğimde

hava artık sıcaktı.’; *Когда я ехала в Стамбул, я видела как быстро строилось это здание.* ‘İstanbul’a gittiğimde bu binanın ne kadar hızlı yapılmış olduğunu gördüm’; *Сегодня мы летим в Киев.* ‘Bugün Kiev’e uçuyoruz’; *Вот парашютист лезет вниз.* ‘İşte paraşütçü iniyor.’

2- Şimdiki ya da geçmiş zamanda tek yöne doğru tekrarlanan hareket (bu anlamda gelecek zaman neredeyse hiç kullanılmamaktadır.): *Каждый раз по субботам она едет на дачу.* ‘Cumartesileri her seferinde yazlığa gidiyor.’

İkinci grup fiiller:

1- Belirli bir yönü olmayan ya da farklı yönlere olan tek seferlik ya da tekrarlanan hareketi niteler. Fiil şimdiki, geçmiş ve gelecek zamanda kullanılabilmektedir. *Они бродили в лесу долго.* ‘Ormanda uzun süre dolaştılar’; *Наступит лето, и я опять буду ездить за город.* ‘Yaz gelince yeniden şehir dışına çıkacağım.’

2- Hareketi sürekli yapma eğilimini niteler ve bu durumda şimdiki zaman kullanılır: *Птицы летают, а рыбы плавают.* ‘Kuşlar uçar, balıklar ise yüzer’; *Мой друг хорошо плавает.* ‘Arkadaşım iyi yüzüyor.’

3-Yönü belli olan ve oraya ve oradan şeklinde yinelenen hareketi niteler. Bu durumda fiil şimdiki, gelecek ve geçmiş zamanda kullanılabilmektedir: *Когда я ездила в Стамбул, там всегда было весело.* ‘İstanbul’a ne zaman gittiysem orası hep eğlenceliydi’; *По субботам они ездят в баню.* ‘Cumartesileri hamama giderler.’

4-Belirli bir yöne bir seferlik yapılan hareketi niteler. Hareketin oraya ve oradan şeklinde iki sonu bulunmaktadır. Bu durumda fiil sadece geçmiş zamanda kullanılmaktadır: *Когда я впервые ездила в Стамбул, мне было 7 лет.* ‘İlk İstanbul’a gittiğimde yedi yaşındaydım’; *Вчера мы ходили на выставку.* ‘Dün sergiye gittik.’

2.2. Önekli Hareket Fiilleri

Önekli fiillerin meydana geliş şekli Rusça kelime yapım sisteminin halkalarından biridir. P.İ. Pavlenko'ya göre önekler özellikle fiil kategorisinde iki işleve sahiptir:²⁴

1- Gramer olarak, *делать-сделать* 'yapmak' eylemi gibi tamamlanmış durum yapma aracı.

2- Leksik olarak, yeni kelime oluşturma aracı: *бежать - перебежать, сбежать* 'koşmak - koşarak geçmek - bir koşu gidip gelmek'

Araştırmacıya göre önekler, kelimenin köküyle uyum sağlayarak onun sanki bağımsız ama önemli bir parçası gibidir. Bu durum öneklerin kelime ile bütünleşmesini sağlamaktadır. Bu bütünleşme gerçekleştiğinde öneğin anlamı ile diğer kelime yapım eklerinin etkileşim süreci başlamaktadır.

Fiil yapım sınıfında önekli oluşum yeni kelimelerin oluşmasına imkân sağlamaktadır. Bu üretici önek oluşumu en çok hareket fiilleri sınıfında görülmektedir. Bunlar mekânsal, niceliksel, zamansal, sonuçsal ve durum olarak pek çok anlam ifade edebilmektedir.

E.A. Zemskaya, on sekizinci yüzyıldan itibaren önekli hareket fiillerinin günümüzdeki halini alma sürecine dayanarak şunu ifade etmiştir: 'Önekli fiil kapasitesi çok genişlemiştir, böylelikle hayatın tüm alanlarındaki gelişime göre yeni kelimelerin sayısında büyük bir artış olmuştur. Diğer yandan artık kullanılmayan kavramları anlatan kelimeler dizisi yok olmuştur.'²⁵

Bitehtina ve Yudina'ya göre hareket fiillerine mekânsal olarak *пространственный* 'sınırsız' ve *непространственный* 'sınırlı' olma anlamını

24 P.İ. Pavlenko, *Pristavki v tolkovih slovaryah v russkom yazıke. // Sovyetskaya leksikografiya*, 1988, thesis.jyu.fi/v03/G0000259.pdf

25 E.A. Zemskaya, *O razvitii pristavochnogo slovoobrazovaniya glagolov v russkom yazıke. // Russkiy yazık v škole*, Moskva, 1960,

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/12685/G0000259.pdf?sequence=1>

veren önekler gelmektedir.²⁶ *Пространственный* ‘sınırsız’ sayılan önekler şunlardır: “в-, вы-, вз-, при-, у-, под-, от-, до-, пере-, с-, раз-, про-, за-, о-, об-, обо-.” Bu önekleri alan fiiller hem tamamlanmış hem de tamamlanmamış durumda olabilmektedir ve durum açısından fiil çifti oluşturmaktadır: *приходить–прийти* ‘gelmek’. *Непространственный* ‘sınırlı olma’ anlamını veren önekler ile oluşan fiiller ise çoğunlukla tamamlanmış durumu oluşturmaktadır. Örneğin *по-* ve *за-* önekleri *идти* tipi belirli yöne olan eylemlerle kullanıldığında (*пойти*) hareketin başlangıcını göstermektedir. *по-* ve *про-* *ходить* tipi belirsiz yönlü fiillerle kullanıldığında, zaman olarak hareketin sınırlı oluşu ya da tekrarlandığı anlamını vermektedir. (*походить* ‘Bir süre dolaşmak’, *проездить* ‘geçmek; yol kat etmek’). *с-* öneki belirsiz yönlü fiillere geldiğinde hareketin bir anlık (*однократность*) oluşunu belirtmektedir. (*сходить* ‘gidip gelmek’). *о-, об-, обо-, ис-* önekleri belirsiz yönlü fiillerle kullanıldığında hareketi yer değiştirme alanı bakımından nitelemektedir. (*объездить* ‘dolaşmak; gezmek; etrafını dolaşmak’).

Önekler hareket fiillerine alansal açıdan geniş anlamlar katar. Bu durum en çok *в-, вы-, при-, у-, от-, под-* öneklerinde görülmektedir. Bu şekilde öneklerle her fiil çifti birbirine bir karşıtlık oluşturur: *войти - выйти* ‘girmek - çıkmak’, *принести - унести* ‘getirmek - götürmek’, *отбежать - подбежать* ‘koşarak uzaklaşmak - koşarak gelmek’.

Öneksiz birinci ve ikinci grup hareket fiilleri tamamlanmamış duruma aittir. Önekler gelmesi durumunda ise tek yönlü hareketi niteleyen birinci grup fiiller, tamamlanmış durumlu olurken farklı yönlü hareketi niteleyen ikinci grup fiiller yine tamamlanmamış olarak kalır ve birinci grup fiillerle durum bakımından karşıtlık oluşturur: *прийти - приходиться* ‘gelmek; varmak’, *внести - вносить* ‘getirmek’, *увезти - увозить* ‘götürmek’.

26 G.A. Bitehtina ve L.P. Yudina, Sistema raboti po teme ‘Glagoli Dvijeniya’, 1985,

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/12685/G0000259.pdf?sequence=1>

Önekler alansal anlam dışında harekete başlangıç, bitiş ve sonuçlanma şeklinde zamansal bir anlam da katar: *Я пошла гулять*. ‘Gezmeye gittim’; *Прошел 5 км*. ‘Beş kilometre geçti’; *Он сходил за хлебом* ‘Ekmek almaya gitti-geldi.’

İkinci grup fiiller zamansal bir anlam yükleyen *с-, по-, про-, из-, за-* önekleriyle tamamlanmış durumlu olabilmektedir: *бегать - сбегать в киоск*. ‘Büfeye gitmek’; *ездить - поездить на поезде* ‘Trenle gitmek’; *ходить - проходить весь день* ‘Tüm gün yürümek’; *ездить - изъездить весь мир* ‘Tüm dünyayı dolaşmak.’

Mekânsal anlam katan *в-* öneki hareket fiillerine geldiğinde, içeriye yapılan bir hareket anlamı katmaktadır: *войти - входить* ‘girmek’, *вбежать - вбегать* ‘içeri koşmak’. *Вы-* öneki ise harekete içeriden ya da bir yerden anlamını katmaktadır: *выйти - выходить* ‘çıkmaq’, *выехать - выезжать* ‘ayrılmak, gitmek’. Bu durumda *куда?* ve *откуда?* (nereye? ve nereden?) soruları yöneltilebilir: *Он внес вещи из комнаты в коридор*. ‘Eşyaları odadan koridora taşıdı’; *Мы вышли из комнаты в коридор*. ‘Odadan koridora çıktık.’

в- ve вы- öneklerini alan hareket fiilleri genellikle içeriye ya da içeriden ya da bir yerden anlamını veren edatlarla kullanılmaktadır: *Она вошла в комнату*. ‘Odaya girdi’; *Она внесла вещи из комнаты*. ‘Eşyaları odadan çıkardı’; *Мы выехали из Анкары*. ‘Biz Ankara’dan ayrıldık’;

в- öneki bazı durumlarda harekete yukarıya doğru anlamını vermektedir: *влезть - влезать на лестницу, на дерево...* ‘Merdiveni çıkmak, ağaca tırmanmak vb.’

при- öneki bir kişiye ya da bir yere varma, ulaşma bazen de yaklaşma anlamı katmaktadır: *(приехать - приезжать) Я приехала к другу*. ‘Arkadaşıma geldim’; *Он приезжал на озеро*. ‘Göle vardı’; *(приплыть - приплывать) Пловец приплыл к берегу*. ‘Yüzücü kıyıya yaklaştı.’

у- öneki bir yerden ya da bir canlıdan mekânsal olarak uzaklaşma anlamı katmaktadır: (уйти - уходит) *Она ушла из дома.* ‘Evden gitti’; (уехать - уезжать) *Он уехал из города.* ‘Şehirden ayrıldı’; (убежать - убежать) *Я убежала от собаки.* ‘Köpekten kaçtım.’

в- ve вы- önekli fiiller ile при- ve у- önekli fiiller harekete oraya ve oradan anlamını verebilir. Bu önekleri alan fiiller genellikle в, на, из, с, от, к edatlarıyla kullanılmaktadır: *Он ушел в парк.* ‘Parka gitti’; *Он прибежал к другу из дома.* ‘Evden arkadaşına koştu’; *Он улетел из Анкары в Москву.* ‘Ankara’dan Moskova’ya uçtu’; *Она принесла книги от брата.* ‘Kitapları kardeşinden getirdi.’

Bazı durumlarda в- öneki ile при- öneki ve у- ile вы- önekleri anlam olarak yakınlık göstermektedir: *Она вошла в комнату.* ‘Odaya girdi’, *Она пришла в комнату.* ‘Odaya geldi.’; *Она вылетела из Анкары.* ‘Ankara’dan uçtu’, *Она улетела из Анкары.* ‘Ankara’dan uçakla gitti.’ Fakat в- öneki daha çok hareketin içeriye doğru olduğu anlamını verirken при- önekinde böyle bir durum yoktur: *Машина въехала во двор.* ‘Araba avluya girdi.’, *Машина уже приехала.* ‘Araba artık geldi’; *Человек вошел в дом.* ‘Adam eve girdi.’, К нам пришел гость. ‘Bize misafir geldi’; *Входите, входите!* ‘Girin, girin!’, *Приходите к нам.* ‘Bize gelin/bekleriz.’

вы- önekli fiillerle у- önekli fiiller arasındaki farka bakılırsa вы- öneki fiile bir yerden çıkma anlamı katarken у- öneki ise bir yerden ayrılma ya da uzaklaşma anlamı katmaktadır: *Девочка выбежала из сада.* ‘Küçük kız bahçeden çıktı’, *Девочка уже убежала, ее нигде не видно.* ‘Küçük kız artık gitti, hiçbir yerde onu gören yok.’; *Она выехала вчера.* ‘O dün çıktı’, *Она уехала вчера.* ‘O dün ayrıldı.’

от- önekli geçişli ve geçişsiz hareket fiilleri anlam olarak bazı farklılıklar göstermemektedir. Bu öneki alan geçişsiz hareket fiilleri herhangi bir noktadan bir yere ya da bir tarafa gitme, uzaklaşma anlamını vermektedir. Bunun gibi durumlarda от- edatı da sıklıkla kullanılmaktadır: *Он отплыл от берега.* ‘Kıyıdan yüzerak uzaklaştı’; *Он отбежала на несколько шагов.* ‘Birkaç adım uzaklaştı’; *Он*

отбежал в другую сторону. ‘Diğer tarafa çekildi/koştı.’ *от-* önekli geçişli hareket fiilleri ise belirli bir yönden bir amaç için yapılan hareketi niteler ve *куда?* ‘nereye?’ sorusuna cevap verir: *Отец отвез ребенка в детсад.* ‘Baba çocuğunu anaokuluna götürdü’; *Она отнесла другу подарок.* ‘Arkadaşına hediye götürdü.’ Eğer nesnenin zamansal olarak bir yerde bulunma anlamı varsa *отнести, отвезти, отвести, оттащить* geçişli fiilleri, geri götürme, iade etme anlamına gelebilmektedir: *Она отнесла книгу в библиотеку.* ‘Kitabı kütüphaneye götürdü.’

под- önekli fiiller harekete bir şeye yaklaşma anlamını vermektedir. Bu önekli fiillerle genellikle *к* edatı kullanılmaktadır: *Он подошел к окну.* ‘Pencereye yaklaştı’; *Машина подъехала к городу.* ‘Araba şehre geldi’; *Она подбежала к другу.* ‘O, arkadaşının yanına geldi’; *Старик поднес часы к глазам.* ‘İhtiyar saati gözüne yaklaştırdı.’

до- önekli fiiller harekete son haddine kadar anlamını katmaktadır. Bu önekle birlikte genellikle *до* edatı kullanılmaktadır: *Старик добрал до дивана.* ‘İhtiyar divana kadar yürüdü’; *Мы доехали до дому.* ‘Eve ulaştık.’ Bu öneki alan fiiller *добраться – добираться* fiilleri ile aynı anlama gelmektedir: *Только бы мы добрались до города.* ‘Tek şehre ulaşalım yeter.’

про- önekli fiiller harekete bir şeyin arasından ya da yanından anlamını vermektedir. Bu önekli fiillerle birlikte *через, сквозь, мимо, в, на, по* edatları kullanılmaktadır: *Дети пробежали через площадь.* ‘Çocuklar meydandan koştular’; *Молодой человек проехал мимо дома.* ‘Delikanlı evin önünden geçti’; *Соседка протащила мебели в окно.* ‘Komşu, mobilyayı pencereden taşıdı’; *Мы прошли по улице Ленина.* ‘Lenin caddesinden geçtik.’ *про-* önekli fiiller sadece *куда?* ‘nereye?’ sorusuyla değil aynı zamanda *откуда?* ‘nereden?’ sorusuyla da bağlantılıdır: *Гости прошли из зала в сад.* ‘Konuklar salondan bahçeye çıktılar’; *Они проехали из дома в центр.* ‘Evden merkeze geldiler.’ Bu fiiller edatsız da kullanılabilmektedir: *Мы всю деревню прошли без остановки.* ‘Tüm köyü durmadan geçtik’; *Они проехали еще одну станцию и вышли.* ‘Onlar henüz bir durak geçtiler ve indiler’; *Мы замечтались и проехали одну остановку.* ‘Daldık ve

bir durak geçtik.’ Bu örnekte dalgınlıktan inilecek durağı kaçırma anlamı vardır. Yani bu önek geçtiği cümleye göre anlam kazanabilmektedir.

Пролезть fiili genellikle harekete dar bir yerden geçme anlamını vermektedir: *Кошка пролезет в трубу.* ‘Kedi borudan geçiyor’; *Мышка пролезет в свою нору.* ‘Fare, deliğine giriyor.’ *брести* fiili *про-* önekiyle kullanılmamaktadır.

пере- önekli fiiller harekete bir yerden bir yere ya da bir yandan diğer yana anlamını katmaktadır. Bu önekle birlikte *через, на, в, с* edatları kullanılabilir: *Вор перелез через забор.* ‘Hırsız duvardan tırmandı’; *Я переплыла на другую сторону.* ‘Karşı tarafa yüzdüm.’ Yine *пере-* önekli fiiller harekete oraya ve oradan anlamını katmaktadır: *Друзья переехали из Стамбула в Анталию.* ‘Arkadaşlarım İstanbul’dan Antalya’ya taşındılar’; *Мы переехали из старого дома в новый.* ‘Eski evden yeni bir eve taşındık’; *Дети перебежали с одного места на другое.* ‘Çocuklar bir taraftan diğer tarafa koşuyordu.’ Bu öneki alan fiiller belirtme durumunda (*винительный падеж*) edatsız olarak da kullanılabilir: *Мы перебежали улицу.* ‘Caddeyi koşarak geçtik’; *Лодка переплыла реку.* ‘Kayık nehri geçiyordu.’

с- önekli fiiller harekete yukarıdan aşağıya doğru anlamını vermektedir. Bu durumda harekete oraya ve oradan anlamını veren edatlar kullanılmaktadır: *Мальчик слез с дерева на землю.* ‘Çocuk ağaçtan yere indi’; *Они съехали с горы.* ‘Dağdan indiler’. Konuşma dilinde ‘*снести*’ ve ‘*свезти*’ fiilleri ‘*отнести*’ ve ‘*отвезти*’ fiilleriyle aynı anlamda kullanılabilir: *Лодку относил течением.* ‘Akıntı kayığı sürükleyip götürüyordu’; *Корабль сносило течением на юг.* ‘Akıntı gemiyi sürükleyip güney tarafına götürüyordu.’ *Плыть - плавать, брести - бродить* fiilleri ise *с-* önekiyle kullanılmamaktadır.

за- öneki fiillere farklı anlamlar katabilmektedir:

1- Herhangi bir yere ya da bir şeyin diğer tarafına olan hareket: *Он зашел за угол.* ‘Köşeyi döndü’; *Самолет залетел за облака.* ‘Uçak bulutların arasına girdi’; *Мальчик забежал за дерево.* ‘Çocuk ağacın arkasına koştu’. Bu örneklerde de

görüldüğü gibi *за-* önekli fiillerin bu anlamdaki kullanımlarında genellikle *за* edatı kullanılmaktadır.

2- Bir şeyin derinine ya da uzağına olan hareket: *Теплоход заплыл в открытое море.* ‘Gemi açık denizlere gitti’; *Футболист закатил мяч в трибуну.* ‘Futbolcu topu tribüne attı’; *Чужой забрел в глухие места.* ‘Yabancı, ıssız yerlere geldi.’

3- Bir şeyin yukarısına doğru olan hareket: *Рабочий залез на крышу.* ‘İşçi çatıya tırmandı.’

4- Yol üstünde gerçekleşen hareket. (Belirli bir amaç için olan hareketi gerçekleştirme esnasında başka bir hareketi yapmak): *Я ехала на работу и по пути зашла в киоск.* ‘İşe gidiyordum ve yolda büfeye uğradım’. Bu anlamda kısa sürelik gösteren *на минутку* ‘bir dakikalığına’, *на часок* ‘bir saatliğine’, *по пути* ‘yol üzerinde’ gibi kalıplar kullanılabilir.

о- (*об-*) önekli fiiller, harekete bir şeyin etrafından, çevresinden ya da tümünü anlamını vermektedir: *Дети обежали вокруг дерева.* ‘Çocuklar ağacın etrafında koşuyordu’; *Моя подруга обошла все магазины.* ‘Arkadaşım tüm mağazaları dolaştı’; *Трудно объехать все страны.* ‘Bütün ülkeleri gezmek zordur’; *Мы объехали болото.* ‘Bataklığın etrafından dolaştık’. *о-* öneki *плыть* - *плавать*, *брести* - *бродить*, *тащить* - *таскать* fiilleriyle kullanılmamaktadır. Bazı *о-* önekli fiiller ise bu önekin kattığı ortak anlamdan farklılık gösterebilmektedir: *Краска облезла со стола.* ‘Boya masadan döküldü’; *Листья облетели.* ‘Yapraklar dökülüyordu’; *Он обогнал прохожего и пошел вперед.* ‘Koridoru geçti ve ilerledi.’

вз- (*взо-*, *вс-*) öneki bazı fiillerle kullanılmaktadır. Bu fiiller şunlardır: *взлететь* - *взлетать*, *взойти* - *всходить*, *взбежать* - *взбегать*, *всплыть* - *всплывать*. Bu önek harekete yukarıya doğru anlamını vermektedir: *Птицы взлетели вверх.* ‘Kuşlar havalandı’; *Они взошли по лестнице из подвала на шестой этаж.* ‘Bodrumdan altıncı kata merdivenle çıktılar’. Bu fiillerin dışındaki

hareket fiilleriyle ise yukarıya doğru anlamını vermek için *в-* öneki kullanılır: *Мальчик влез на дерево.* ‘Çocuk ağaca tırmandı’; *Они въехали на гору.* ‘Dağa çıktılar’; *Молодой человек вташил багаж на шестой этаж.* ‘Delikanlı bagajı altıncı kata taşıdı’. Fakat *идти - ходить, бежать - бегать* fiilleri her iki önekle de kullanılabilmek özelliğine sahiptir: *вбежать / взбежать на пятый этаж* ‘beşinci kata çıkmak’, *войти / войти на самый верх* ‘en yükseğe çıkmak’.

раз- (*разо-*) öneki geçişsiz fiillerle birlikte kullanıldığında dönüşlü fiil halini alır: *разбежаться - разбегаться, разойтись – расходиться.* Bu önek, geldiği fiillere farklı yönlü hareket anlamını katmaktadır: *Гости разъехались по домам.* ‘Misafirler evlerine dağıldı’; *Листки разлетелись во все стороны.* ‘Yapraklar her yöne uçuşuyordu.’ *раз-* öneki geçişli fiillerle kullanıldığında farklı yönlü hareketi gösteren yine geçişli fiiller olarak kalmaktadır: *Секретарша развезла документы всем членам комиссии.* ‘Sekreter belgeleri tüm komisyon üyelerine dağıttı’; *Почтальон разнес письма по всем домам.* ‘Postacı mektupları evlerin tümüne dağıttı.’

раз- ve *с-* örnekleri anlam bakımından bir karşıtlık oluşturmaktadır: *Мы решили съехаться в наше кафе.* ‘Bizim kafede toplanmaya karar verdik’; *Мы решили снести мебель в одну комнату, потому что дома был ремонт.* ‘Mobilyaları bir odaya taşımaya karar verdik çünkü evde tadilat vardı.’

После кафе мы разъехались. ‘Kafeden sonra ayrıldık’; *После ремонта нужно было разнести мебель по всем комнатам.* ‘Tadilattan sonra tüm mobilyaları odalara dağıtmak gerekiyordu.’

İkinci grup fiiller önek almaları durumunda mekânsal olarak tamamlanmamışlık durumunu korumaktadır ve şu anlamlarda kullanılmaktadır:

1- Hareketin devam ettiğini ve sonuçlanmadığını gösterir: *Они подъезжали к Анкаре.* ‘Ankara’ya giriyorlardı.’ Bu örnekte Ankara’ya henüz ulaşılmamıştır, yaklaşma anlamı vardır ve gitme eylemi devam etmektedir.

2- Gelecekte olan hareketi niteler: *Я прилетаю завтра.* ‘Yarın uçuyorum/uçacağım’; *Мой брат выезжает утром.* ‘Kardeşim sabah gidiyor/gidecek.’

3- Hareketin pek çok kez tekrar ettiğini fakat her hareketin sonuçlandığını gösterir: *Каждый день она заходит в киоск.* ‘Her gün büfeye uğrar’. ‘Oraya’ ve ‘oradan’ şeklinde tekrar edilen hareketi niteleyen fiillerin geçmiş zamanda kullanımları *бывают* ‘olmak, bulunmak’ fiiliyle aynı anlama gelmektedir: *Я часто приезжала на дачу / Я часто бывала там.* ‘Sık sık yazlığa giderdim.’

4- İkinci grup önekli hareket fiilleri sadece geçmiş zamanda oraya ve oradan şeklinde sonuçlanan tek seferlik hareketi bildirir. Bu durumda *быть* ‘olmak, bulunmak’ fiiliyle anlam açısından benzerlik göstermektedir: *Вчера я приезжала в театр / Я была в театре.* ‘Dün tiyatroya gittim / Dün tiyatrodaydım’; *Она приходила ко мне утром / Она была у меня утром.* ‘O, sabahleyin bana geldi / O, sabahleyin bende idi.’ ‘Oradan’ ve ‘oraya’ şeklinde iki bitiş noktası olan hareket, genellikle *в-, вы-, при-, у-, от-, под-* öneklerini alan fiillerle ifade edilmektedir: *Он отходил куда-то на минутку и уже вернулся.* ‘Bir dakikalığına bir yere gitmişti ama döndü’; *Раз в год отец привозил сюда дочку.* ‘Senede bir kez baba kızını buraya getirirdi.’

Tamamlanmış durumdaki önekli hareket fiilleri, tek yönde gerçekleşen ve sonuca ulaşan, yinelenmeyen hareketi nitelemektedir: *Поезд подъехал к Стамбулу.* ‘Tren İstanbul’a vardı’; *Она вылетела из Измира утром.* ‘O, İzmir’den sabahleyin ayrıldı’; *Она пришла сюда в 2 часа.* ‘Buraya saat ikide geldi’. Bu cümleye göre gelen kişi şimdi buradadır; *Она приходила сюда в 2 часа.* ‘O, buraya saat ikide geldi’. Bu cümleye göre ise gelen kişi artık burada değildir, gelmiş ve gitmiştir. *Она вышла на 5 минут.* ‘Beş dakikalığına çıktı’. O şimdi burada değil, beş dakika sonra gelecek anlamı vardır. *Она выходила на 5 минут.* ‘Beş dakikalığına çıktı’. O artık burada, gitti ve döndü anlamı vardır.

5- *за-* önekli tamamlanmamış durumdaki fiiller mekânsal açıdan harekete tekrarlanma anlamı vermektedir: *По вечерам за мной обычно заходит мой друг, и мы вместе идем в кафе.* ‘Akşamları genellikle arkadaşım uğruyor ve biz birlikte kafeye gidiyoruz.’ Aynı önek tamamlanmış durumdaki fiillere geldiğinde ise tekrarlanmayan, belirli bir hareketi nitelemektedir: *Я забежала к нему на минутку.* ‘Bir dakikalığına ona gittim’; *По пути я зайду в киоск.* ‘Yol üzerinde büfeye uğrayacağım.’

6- Tamamlanmış ve tamamlanmamış fiillerle yapılan bir anlık bir hareket, kiplerle kullanıldığında (*модальный*) farklı anlamlar kazanabilir:

-Можно мне прийти сегодня? ‘Bugün gelebilir miyim?’ Bu ifadede konuşanın kendi isteği söz konusudur.

-Нужно ли мне прийти сегодня? ‘Bugün gelmem gerekli mi?’ Konuşan isteksiz de olabilir.

-Нельзя ли мне прийти сегодня? ‘Bugün gelmemde sakınca var mı?’ Konuşanın isteği ve müsaade edilmesi umudu vardır.

-Стоит ли мне приходить сегодня? ‘Bugün gelmeye değer mi?’ Şüphe vardır ve konuşan kişi isteksiz de olabilir.

за- про- из- с- önekli ikinci grup fiiller tamamlanmış durumda zamansal bir anlama sahiptir. Bu zamansal anlamda kullanılan önekli fiiller tamamlanmamış durumda kullanılamaz. Bu durumda ikinci grup önekli ve öneksiz fiiller durum yönünden çift oluşturmaktadır: *бегать-забегать, летать-залетать, ходить-проходить, бегать-сбегать, летать-слетать, ездить-съездить-проездить-изъездить.*

за- önekli fiiller hareketin başlangıcını gösterir: *Отец заходил по комнате.* ‘Babam odada bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı.’

про- önekli fiiller harekete belirli bir süreç içinde gerçekleşme anlamını katar: *Они проходили весь день.* ‘Tüm gün gittiler’; *Дети пробежали целый час.* ‘Çocuklar bir saat koştular’; *Мы пролетали на самолете 3 часа.* ‘Üç saat uçtuk.’

c- önekli fiiller sonuca ulaşmış bir anlık hareketi niteler. Bu fiillerle birlikte zaman açısından sınır belirten kelimeler kullanılabilir: *Брат съездил на неделю в Стамбул.* ‘Erkek kardeşim bir haftalığına İstanbul’a gitti’; *Она сбегала на несколько минут к соседу.* ‘Birkaç dakikalığına komşusuna gitti.

Bir süreç ve netice bildiren *ездить – съездить* fiilleri *c-* önekiyle yukarıdan aşağıya ya da bir tarafa anlamını kazanan *съезжать – съехать* fiillerinden farklıdır. *ездить – съездить* fiilleri gidip gelmek anlamındadır ve burada *c-* önekli fiil tamamlanmış durumdadır. İnmek anlamına gelen *съезжать – съехать* fiillerine baktığımızda ise *съезжать* fiili tamamlanmamış durumda, *съехать* fiili ise tamamlanmış durumdadır. Burada ikinci grup fiil tamamlanmamışlık halini korumuştur. Aynı durumu *ходить – сходить* ‘gidip gelmek’ fiilleri ile *сойти – сойти* ‘inmek’ fiillerinde de görebiliriz. Bu fiillerdeki *c-* öneki harekete zamansal bir anlam katmaktadır.

из- (*ис-*) öneki sadece belirli fiillerle kullanılmaktadır: *исходить, изъездить, избежать.* *из-* öneki hareket fiillerine sonuca ulaşma anlamı katmaktadır. Genellikle bu fiillerle *весь* sözcüğü kullanılmaktadır: *Путешественник изъездил все страны.* ‘Gezgin tüm ülkeleri dolaştı.’

бежать ve *бегать* fiillerini ayrıca ele almak gereklidir. Bu fiil çiftinin mekânsal anlam veren önekli hallerinde vurgu ‘*a*’ harfinin üzerine düşmektedir. Zamansal anlam veren önekli hallerinde ise vurgu ‘*e*’ harfinin üzerine düşmektedir:

Забегать – забежать (за другом) ‘Arkadaşının vb. peşinden koşmak’

Бегать – забегать (начать бегать) ‘Koşmaya başlamak’

Пробегать – пробежать (по двору) ‘Avluda vb. koşmak’

Бегать – пробегать (весь день) ‘Tüm günü koşarak geçirmek’

Сбегать – сбежать (с лестницы) ‘Merdivenden vb. koşarak inmek’

Бегать – сбегать (в киоск) ‘Bir koşu gidip gelmek’

но- önekli hareket fiilleri de zamansal anlama sahiptir, fakat birinci ve ikinci grup *но-* önekli fiiller anlam açısından farklılık gösterebilmektedir. Bu öneki alan

birinci grup fiiller öneksiz halleriyle çifti oluşturabilmektedir: *ехать - поехать, идти - пойти, брести - побрести, катить - покатить*. Bu fiillerin tamamlanmış duruma ait olan önekli halleri hareketin başladığına işarettir: *Я пошла в университет*. ‘Üniversiteye gittim.’ Hatta konuşma dilinde *пошла, пошел, пошли* şeklinde cinslere göre de değişerek gidiyorum anlamında da kullanılmaktadır. Bu durum Türkçedeki ‘ben kaçtım’ ifadesine yakındır. *Он поехал на дачу*. ‘Yazlığa gitti.’ *Поехали* fiili de haydi başlayalım, gidelim anlamında kullanılabilir. Bu kullanım İngilizcedeki *let's go* kalıbıyla aynı anlamdadır. Fakat konuşma dilindeki bu kullanımlar sadece bu fiillere özgüdür. *Водитель сел на своё место, и мы поехали*. ‘Şoför yerine geçti, hareket ettik.’ Bu cümlede ise tam anlamıyla hareketin başlangıcı anlamı vardır. Ayrıca bu öneki alan birinci grup fiiller hareketteki süreçte yeni bir başlangıcı ya da farklı bir aşamayı da ifade edebilmektedir: *Она вышла на улицу и пошла в кафе*. ‘Dışarı çıktı ve kafeye gitti.’ Yine birinci grup fiillerde bu örnek şu şekilde de kullanılabilir: *Завтра я обязательно поеду на концерт*. ‘Yarın konsere mutlaka gideceğim / gitmeliyim.’ Bu cümlede yarın konsere gitme arzusundan bahsedilmektedir. *Завтра мы поедem на концерт*. ‘Yarın konsere gideceğiz.’ Bu cümlede ise örnek gelecekte yapılacak olan hareket için kullanılmıştır.

Bu fiiller geçmiş zamanda olumsuz olarak kullanıldıklarında farklılık gösterebilmektedir: *Вчера она не поехала на собрание*. ‘Dün toplantıya gitmedi.’ Bu cümlede tamamlanmış duruma ait olan önekli hareket fiili cümleye hareketin gerçekleşmek zorunda olduğu fakat herhangi bir sebepten gerçekleşmediği anlamını katmaktadır. *Вчера она не ездила на собрание*. ‘Dün toplantıya gitmedi.’ Bu cümlede ise sadece toplantıya katılmadı, orada bulunmadı anlamı vardır.

-*Вы сегодня не ходили в университет?* ‘Bugün üniversiteye gitmediniz mi? / Üniversitede değil miydiniz?’

-*У меня сегодня нет лекции*. ‘Bugün dersim yok.’

-*Почему вы не пошли на работу?* ‘İşe neden gitmediniz? / Neden şimdi evdesiniz?’

-*Я сегодня плохо себя чувствую*. ‘Bugün kendimi kötü hissediyorum.’

no- önekli ikinci grup fiiller de tamamlanmış durumlu olabilmektedir. Bu şekilde öneksiz halleriyle durum bakımından çifti oluşturabilirler: *ходить* - *походить*, *ездить* - *поездить*, *летать* - *полетать*. Fakat bu kullanımda önek harekete belirli bir zaman ya da kısa süre anlamı katmaktadır: *походить немного* ‘Biraz yürümek’, *побежать часа 3* ‘üç saat kadar koşmak.’

3.BÖLÜM

HAREKET FİİLLERİNİN YAN ANLAMLARI

Önekli ve öneksiz hareket fiillerinin temel anlamlarıyla kullanımlarının dışında yan anlamları da vardır. Bazı durumlarda bu fiillerin yan anlamdaki kullanımları temel anlamlarına yakındır: *Туда ходит автобус?* ‘Oraya otobüs işler mi?’; *Вот поезд идет.* ‘İşte tren gidiyor’; *Часы идут правильно.* ‘Saat doğru çalışıyor.’ Bazı durumlarda ise bu fiillerin yan anlamları temel anlamlarından çok farklı olabilmektedir. Bu tür fiiller genellikle kalıplaşmış kelime grupları ya da deyimlerle kullanılmaktadır: *Дождь идет.* ‘Yağmur yağıyor’; *Речь идет.* ‘Konuşma gerçekleşiyor’; *Дела идут хорошо.* ‘İşler iyi gidiyor’; *Все идет своим чередом.* ‘Her şey yolunda gidiyor’; *Интересная мысль пришла в голову.* ‘Aklıma ilginç bir fikir geldi’; *У меня вылетело из головы.* ‘Aklımdan çıkmış/unutmuşum’; *Это платье идет тебе.* ‘Bu elbise sana yakışıyor’; *Приведем пример.* ‘Örnek verelim’; *Они ввели гостиницу в строй.* ‘Otel işletmeye açtılar’; *Она вынесла этот проект на обсуждение фирмы.* ‘Bu projeyi firmanın görüşüne sundu’; *Они были не согласны идти на эти уступки.* ‘Bu tavizleri vermeye razı olmadılar’; *Правительственные делегации ведут переговоры об установлении торговых отношений между государствами.* ‘Hükümet heyeti ülkeler arası ticari ilişkileri kurma görüşmeleri yapıyor.’

Öneksiz hareket fiilleri, yan anlamdaki kullanımlarında çift oluşturamayabilir. Birinci gruptan ya da ikinci gruptan sadece bir fiille oluşturulan yapılar vardır ve bu durumda aralarındaki semantik bağ da ortadan kalkar: *носить фамилию* ‘soyadı taşımak’, *носить костюм* ‘kıyafet taşımak/giymek’, *носить характер* ‘birinin karakterini taşımak’; *нести идею* ‘fikri olmak’, *нести ответственность* ‘sorumluluk taşımak.’

Öneksiz hareket fiilleri bazı durumlarda öneklerle birlikte tamamlanmış tür oluşturabilir ve bu durum yan anlamlarına da yansır: *Дождь прошел*. ‘yağmur yağdı’; *Время пришла*. ‘Vakit geldi’; *Собрание провели хорошо*. ‘İyi bir toplantı yaptılar’; *Речь зашла о дисциплине* ‘Disiplinden söz açıldı’. Önekli hareket fiilleri yan anlamlarında genellikle çift oluşturmaktadır:

Прийти – приходить ‘gelmek, varmak’

Время пришла ‘Vakit geldi’ - *Приходит пора* ‘Vakti gelir.’

Привести - приводить ‘getirmek, götürmek, ulaştırmak’

Небрежность привела к ошибке. ‘İhmalkârlık hataya yol açtı.’ - *Факты приводят к объективным выводам*. ‘Olgular nesnel sonuçlara götürür.’

Выйти – выходить ‘çıkmaq’

Устаревшие слова вышли из употребления. ‘Eski kelimeler kullanımdan çıktı.’ - *Короткие платья выходят из моды*. ‘Kısa elbiseler moda olmaktan çıkıyor.’

Вести – вводить ‘sokmak, dâhil etmek’

Ввели новые правила. ‘Yeni kurallar koydular.’- *Они вводят закон в действие*. ‘Yasayı yürürlüğe koyuyorlar.’

Внести – вносить ‘getirmek, sokmak’

Ученые внесли большой вклад в науку. ‘Bilim adamları bilime büyük bir katkıda bulundurlar.’- *В резолюцию вносят поправки*. ‘Kararda düzeltmeler yapıyorlar.’

Нанести – наносить ‘getirmek, yığmak’

Солдаты нанесли поражение противнику. ‘Askerler düşmanı yenilgiye uğrattı.’- *Солдаты наносят удар за ударом врагу*. ‘Askerler düşmana darbe üstüne darbe indiriyor.’

Bunların dışında *no-* öneki almış tamamlanmış türdeki fiillerin yan anlamdaki kullanımlarında önekli tamamlanmamış türdeki fiillerle bir bağ oluşturmadığını dikkate almak gereklidir. Bu tür durumlarda bu öneki almış tamamlanmış türdeki fiiller, öneksiz halleriyle çift oluşturmaktadır. *no-* önekli fiillerin yan anlamlarındaki kullanımları oldukça sınırlıdır.

Идти – пойти ‘yürümek’: *Работа пошла быстрее*. ‘İş daha hızlı bitti.’

Нести – понести ‘araçsız taşımak’: *Река понесла лодку.* ‘Nehir kayığı sürükledi.’

вести – повести ‘araçsız olarak getirmek götürmek’: *Он поведёт ребёнка к врачу.* ‘Çocuğu doktora götürecektir.’

Hareket fiillerinin yan anlamdaki kullanımlarında –ся eki de yer alabilmektedir. Bu durumda bu fiillerin yan anlamları temel anlamlarından farklılık gösterebilir:

Приходить ‘gelmek, varmak’

Приходиться ‘tam gelmek, denk gelmek, zorunda kalmak’

Текст трудный, приходится повторять его несколько раз. ‘Zor bir metin, birkaç kez tekrar etmek gerekiyor.’

Сходиться ‘inmek’

Сходиться ‘birleşmek, uyuşmak’

Решение задачи не сходится с ответом. ‘Problemin çözümü cevapla uyuşmuyor.’

Hareket fiillerinin yan anlamda kullanımları da az değildir, fakat kalıplaşmış ve sık kullanılan anlamlarından örnekler verilebilir:

бежать – бегать ‘koşmak’: Bu fiillerin yan anlamında, deyimlerle ve belirli kalıplarla birlikte sadece ‘бегать’ fiili kullanılmaktadır. *У него глаза бегают.* ‘Gözleri dört dönüyor’; *У него мурашки бегают по спине.* ‘Tüyleri diken diken oldu.’ Burada bir anlık bir hareket için ‘*У него мурашки пробежали по спине.*’ Şeklinde de kullanılması mümkündür.

везти – возить ‘araçla taşımak’: Bu fiiller, yan anlamdaki kullanımlarında semantik bağlarını kaybetmektedir. *Ему везет.* ‘Şansı yaver gidiyor.’ anlamındadır. *Ему повезло; Ему везло.* Her ikisi de kullanılabilir. ‘Şansı yaver gitti.’ anlamına gelmektedir. Fakat *Ему возит* şeklinde bir kullanım yoktur. Bunun dışında *возить* fiilinin dönüşlü hali olan *возиться* uğraşmak anlamına gelmektedir: *Мне некогда с вами возиться.* ‘Sizinle uğraşacak vaktim yok.’ Fakat *везтись* diye bir fiil yoktur.

вести – водить ‘araç kullanmadan götürmek’: Bu fiillerin yan anlamdaki kullanımları farklıdır ve aralarındaki bağ bozulabilmektedir. *вести семинар* ‘semineri yönetmek’, *вести уроки химии*. ‘kimya dersleri vermek’, *вести собрание* ‘toplantıya başkanlık etmek’, *вести программу* ‘programı sunmak’, *вести передачи* ‘yayın yapmak’, *вести переговоры* ‘görüşmeler yapmak’, *вести переписку* ‘yazışmak’, *вести жизнь* ‘hayat sürmek’, *вести себя как ...* ‘... gibi davranmak’; *Он вёл себя как школьник*. ‘İlkokul çocuğu gibi davrandı’; *Ребенок сегодня вёл себя хорошо*. ‘Çocuk bugün uslu durdu’; *вести к войнам* ‘savaşlara yol açmak’; *Дорога ведёт в лес* ‘yol ormana gider’; *Дверь ведёт в зал* ‘kapı salona açılır’; ‘Галатасарай’ *ведёт со счётом 3-1*. ‘Galatasaray 3-1 önde gidiyor’; *вести утюгом по ткани* ‘ütüyü kumaşın üstünde gezdirmek’; *вести железную дорогу* ‘demiryolu döşemek’; *водить (кого-нибудь) за нос* ‘Birini parmağında oynatmak’; *водить дружбу* ‘arkadaşlık etmek, arkadaşlığı yürütmek’. Bu fiil çifti dönüşlü hallerinde çift oluşturabilmektedir:

как водится ya da *как ведётся* ‘adet olduğu üzere, her zamanki gibi’ iki şekilde de kullanılabilir. *Ведутся переговоры*. ‘görüşmeler yapılıyor’; *В этих краях водится разнообразная дичь*. ‘Buralarda çeşitli av kuşları bulunur’; *Эта рыба водится в холодных водах*. ‘Bu soğuk su balığıdır’; *За ним этого не водилось*. ‘Böyle halleri yoktu’; *Я с такими не вожусь* ‘Böyleleriyle işim olmaz.’

гнать – гонять ‘sürmek, gütmek, kovalamak’: *гнать спирт* ‘ispirto çekmek’; *Гони деньги!* ‘uçlan / sökül paray!’; *Гонишь его в дверь - он лезет в окно* ‘kapıdan kovsan bacadan girer’; *Он гнал галопом до самого дома*. ‘Eve kadar dörtnala koştu’; *Гнать с работой*. ‘İşin peşinden koşmak’; *гнать машину* ‘arabayı hızlı sürmek’; *гнать зверя (на охоте)* ‘av sürmek’; *гнать лошадь* ‘atı koşturmak’; *гонять мяч* ‘top koşturmak.’

идти – ходить ‘yürüyerek gitmek’: *Дым идет из трубы*. ‘Bacadan duman çıkıyor’; *Кровь идет из носы*. ‘Burnundan kan akıyor’; *Он идет к цели*. ‘Hedefinin peşinden gidiyor’; *Дальше идёт лес*. ‘Ötesi orman’; *Куда идёт эта дорога?* ‘Bu yol nereye gider?’; *идти от победы к победе* ‘Zaferden zafere koşmak’; *идти против закона* ‘Kanuna karşı gelmek’; *Идет град*. ‘Dolu yağıyor’; *Время идет*

быстро. ‘Zaman çabuk geçiyor’; *Экзамены идут.* ‘Sınavlar var’; *О чем идет речь?* ‘Konuşma ne hakkında?’; *Что идет сегодня по телевизору?* ‘Bugün televizyonda ne var?’; *Вам идет эта юбка.* ‘Bu etek size yakışıyor’; *идти на уступки.* ‘Ödün vermek’; *Шли годы.* ‘Yıllar geçiyordu’; *Денег идёт немало!* ‘Az para gitmiyor!’; *Почём идут сливы?* ‘Erik kaçtan gidiyor/satılıyor?’; *Раньше этот товар шёл очень хорошо.* ‘Önceden bu mal çok aranırdı/satılırdı’; *Проценты идут (с вклада.)* ‘Mevduattan faiz işliyor’; *Кокетство ей не идёт.* ‘Ona cilve yakışmıyor’; *Наша команда идёт на втором месте.* ‘Bizim takım ikinci durumda’; *Идет?* ‘Tamam mı? Bu sana uyar mı?’; *Не идет в голову.* ‘Aklıma gelmiyor’; *Письма всё идут и идут.* ‘Mektupların ardı arkası kesilmiyor’; *Как идут дела?* ‘İşler nasıl gidiyor?’; *С ума сойти!* ‘Çıldırır insan! Çıldıracağım!’; *Ты что, с ума сошёл!* ‘Çıldырды mı sen?’;

Ходят слухи. ‘Söylentiler dolaşıyor’; *ходить за больным* ‘hastaya bakmak’; *ходить за ребёнком* ‘çocuğa bakmak’; *Эти деньги уже не ходят.* ‘Bu para artık geçmiyor’; *Эти деньги в их стране не ходят.* ‘Bu para onların ülkesinde geçersizdir’; *ходить в чёрном* ‘karalar giymek’; *ходить в очках* ‘gözlük takmak’; *Здесь в верхней одежде не ходят.* ‘Burada palto ile dolaşılmaz’; *Он с ума сходит по музыке.* ‘Müzik delisidir.’

лезть – лазить ‘tırmanmak, çıkmak, girmek’: *лезть в воду* ‘suya girmek’; *лезть в окно* ‘pencereden girmek’; *лезть не в своё дело* ‘üzerine vazife olmayan şeylere karışmak’; *Он не лезет за словом в карман* ‘O hazırcevaptır’; *Книги не лезут в портфель* ‘Kitaplar çantaya sığmıyor’; *Сапог не лезет мне на ногу* ‘Çizme ayağıma girmiyor’; *Пыль лезла ему в глаза* ‘Toz gözlerine doldu’; *лезть в драку* ‘Kavgaya girmek’; *Гвоздь не лезет в стену.* ‘Çivi duvara girmiyor’; *У него волосы лезут.* ‘Saçları dökülüyor’; *Это ты лазил в чемодан?* ‘Bavulu açıp karıştıran sen miydin?’

лететь – летать ‘uçmak’: *Как летит время!* ‘Zaman ne çabuk geçiyor!’; *Летели недели, месяцы* ‘Haftalar, aylar birbirini kovalıyordu’; *Поезд летел как стрела.* ‘Tren kurşun hızıyla gitti’; *лететь в пропасть* ‘uçuruma uçmak’

yuvarlanmak.’ Bu örneklerde *летать* fiili kullanılmaz. Çünkü burada daha çok somut ya da o anda gerçekleşen bir olay söz konusudur.

нести – носить ‘araçsız taşımak’: Yan anlamda aralarındaki bağ ortadan kalkar. *Она носит джинсы*. ‘Kot pantolon giyiyor’; *Он носит кольцо на руке*. ‘Parmagında yüzük var’; *Она носит фамилию мужа*. ‘Kocasının soyadını taşıyor’; *нести политический характер* ‘Politik bir karakteri olmak’; *Каждый, способный носить оружие* ‘Eli silah tutan herkes’; *нести кого-л. на руках* ‘Birini el üstünde tutmak’; *Куры несут яйца*. ‘Tavuklar yumurtluyor.’ Fiilin dönüşlü hali olan *нести* de ‘yumurtlamak’ anlamına gelir fakat yine fiil çifti olarak bir bağ oluşturmaz. *нести ответственность* ‘sorumluluğunu yerine getirmek’; *нести убытки/потери* ‘zarar etmek/kayıp vermek’; *нести вздор / чепуху* ‘saçmalamak’; *От него несет спиртным/чесноком*. ‘Alkol/sarımsak kokuyor’; *От этой теории несёт идеализм*. ‘Bu teori burcu burcu idealizm kokuyor’; *Он несет сознание в массы*. ‘O, kitlelere bilinç aşıyor’; *Это несет с собой опасность войны*. ‘Bu, beraberinde savaş tehlikesini getiriyor.’

плыть – плавать ‘yüzmek’: *плавать матросом на пароходе*. ‘vapurda tayfalık yapmak’; *Деньги сами плывут в руки*. ‘Para kendiliğinden geliyor’; *Птица плывет*. ‘Kuş süzülüyor.’

тащить – таскать ‘zorlukla taşımak, sürüklemek’: Bu fiil çifti arasındaki bağ yan anlamdaki bazı kullanımlarda kendini korumaktadır. Örneğin ‘çalmak/hırsızlık yapmak’ anlamında her iki fiil de çift oluşturmaktadır. Bunun dışında başka kullanımları da bulunmaktadır: *Тащи пиво сюда!* ‘Bira getir!’; *Зачем ты тащишь ребёнка в ресторан?* ‘Çocuğu lokantaya ne diye sürüklüyorsun?’; *тащить занозу из пальца* ‘Parmagına batmış kıymığı çıkarmak’; *тащить билет* ‘Bir bilet çekmek’; *тащить сапог с ноги* ‘Çizmeyi ayağından güçlkle çekip çıkarmak’; *Что ты всё таскаешь этот портфель?* ‘Şu çantayı ne taşıyıp durursun hep?’; *таскать кого-л. за уши* ‘Birinin kulağını çekmek.’

ползти – ползать ‘sürünmek’: *Слухи ползут.* ‘Söylentiler dolaşıyor / ağızdan ağza yayılıyor’; *ползать перед кем-л.* ‘birine yaltaklanmak.’

брести – бродить ‘ağır ağır yürümek, dolaşmak’: *Стали бродить идеи.* ‘Düşünceler yayılmaya başladı’; *Теперь вино будет бродить.* ‘Şimdi bira mayalanacak’; *По лицу ее бродила улыбка.* ‘Yüzünde bir gülümseme geziniyordu.’

SONSÖZ

Çalışmamızda Rus dilindeki hareket fiillerini incelemeye çalıştık. Bu konu ile ilgili çalışmalar yapan araştırmacılar, bir taraftan bu fiillerin önemini vurgulamaya çalışırken diğer taraftan da bir grup oluşturma çabası göstermiştir. Bununla birlikte oluşturulan bu gruba ve onun alt türlerine bir isim verme problemi üzerinde durmuşlardır.

Çalışmamızın giriş bölümünde kısaca ‘hareket’ kavramı üzerinde durulduktan sonra hareket fiilinin tanımı yapılmıştır. Bu fiiller maddeler halinde yazılmış ve basit örneklerle tanıtılmıştır. Hareket fiili çiftlerinin sınıflandırılması ve bu çiftler arasındaki bağlantı hakkında kısaca bilgiler verilerek ana bölümlere bir giriş yapılmıştır.

Birinci bölümde ‘Hareket Fiillerinin Rus Leksikolojisindeki Yeri’ ana başlığıyla, hareket fiillerini genel bir bakış altında incelemeye çalıştık. Fiillerde durum kavramından bahsettikten sonra hareket fiillerinde durum kavramını ele aldık. Bu fiillerin sınıflandırılması problemini, bu konuyla ilgilenmiş bazı araştırmacılardan verilen örnekler dâhilinde inceledik. Hareket fiili çiftleri arasındaki ‘karşıtlık’ ilişkisini örneklerle açıklamaya çalıştık. Hangi fiillerin hareket fiillerine dâhil edileceği problemine de değinerek bu fiilleri sırayla yazdık.

İkinci bölümde öneksiz hareket fiilleri ve önekli hareket fiilleri başlıkları yer almaktadır. Öneksiz hareket fiillerini, verdiğimiz örneklerle ayrıntılı bir biçimde sunmaya çalıştık. Ayrı bir başlık altında incelemeye çalıştığımız önekli hareket fiillerini de aynı şekilde inceledik. Daha anlaşılır bir biçimde vermek için yine pek çok örnekten faydalandık.

Üçüncü bölüm çalışmamızın son bölümünü oluşturmaktadır. Burada hareket fiillerinin yan anlamda kullanımları üzerinde durduk. Hareket fiillerini tek tek ele

olarak yan anlamdaki kullanımlarını inceledik ve en sık kullanılanlarını örnekler halinde sıraladık.

On dört çift fiilden oluşan öneksiz hareket fiillerinin hepsi tamamlanmamış duruma aittir. Bu fiil çiftleri durum olarak aynıdır, fakat hareketin yapılış şekline göre farklılıklar gösterebilmektedir. Araştırmacılar bu fiilleri gruplandırırken değişik kavramlar kullanmıştır. Hareket fiilleri için farklı başlıklar kullanılmasına rağmen bu başlıklara dâhil edilen fiiller çoğunlukla aynıdır. Tek yönlü fiiller *уѐмy* grubu fiiller olup bu fiiller aynı zamanda tekrarlanmayan fiillerdir. *Ходуmъ* grubu fiiller için kullanılan tanımlar ise yönsüz, çift yönlü, çok yönlü, tekrarlanan, farklı yönlü vb. gibi kavramlardır.

Rus dilbiliminde hareket fiilleri için kullanılan kavramlardan ön plana çıkanlar şunlardır:

определенный – неопределенный ‘belirli – belirsiz’

направленный – ненаправленный ‘yönlü – yönsüz’

однонаправленный – ненаправленный ‘tek yönlü – yönsüz’

однонаправленный – неоднонаправленный ‘tek yönlü – çok yönlü’

однонаправленный – разнонаправленный ‘tek yönlü – farklı yönlü’

кратный – некрatный ‘tekrarlanan – tekrarlanmayan’

Tüm bu kavramlar ilk bakışta anlaşılacak gibi değildir. Özellikle bu dili öğrenen yabancılar için bu terimler çok daha kafa karıştırıcıdır. Bu çelişkili kavramlar belirli istisnalar içermektedir. Bu durum ise ancak hareket fiili çiftleri arasındaki semantik bağın açıklanmasıyla daha iyi anlaşılmaktadır. Örneğin *однонаправленный* ‘tek yönlü’ başlığından ilk bakışta anlaşılan durum, hareketin tek yönde gerçekleştiğidir. *Луна летает вокруг Земли*. ‘Ay Dünya’nın etrafında dönüyor.’ Bu örnekte hareket tek yönde gerçekleşiyor ama farklı yönlü bir fiil kullanılmıştır. Bu durumda zaman ve mekân kavramını göz önünde bulundurarak hareketi yapılış şekline göre değerlendirmek gerekmektedir. *Смотри, самолет летит!* ‘Bak uçak geçiyor!’ örneğinde ise konuşan kişinin bakıp uçağın geçtiğini

görmesi anlaşıyor. Tümcede tek yönde gerçekleşen bir hareket fiili kullanılmıştır, fakat uçak tek yönde de uçuyor olabilir farklı yönlerde de uçuyor olabilir. Hareketin dile nasıl yansdığı önemlidir, fakat bu, bilimsel terimlerle her zaman net olarak anlatılamayabilir.

определенные – неопределенные движения ‘belirli – belirsiz hareket’ terimleri hareketi bire bir yansıtan kavramlar değildir. *Дети бегают по двору.* ‘Çocuklar avluda koşuyor.’ tümcesinde koşmak fiili *неопределенный* ‘belirsiz’ bir hareketi nitelemektedir. *ходить* tipi ikinci grup bir fiil kullanılmıştır. *Дети бегут по двору.* ‘Çocuklar avluda koşuyor.’ tümcesinde ise *определенный* ‘belirli’ bir hareketi anlatan *идти* tipi bir fiil kullanılmıştır. Fakat iki tümceye de örneğin *за собакой* ‘köpeğin arkasından’ şeklinde açıklayıcı bir kısım eklenirse iki tümce de belirli bir hareketi nitelemiş olur: *Дети бегают по двору за собакой.* ‘Çocuklar avluda köpeğin peşinden koşuyor.’ *Дети бегут по двору за собакой.* ‘Çocuklar avluda köpeğin peşinden koşuyor.’ Burada köpeğin tek yöne de farklı yönlere de koşma ihtimali vardır.

Her hareketin bir yönü vardır. *Собака бежит по двору за кошкой.* ‘Köpek avluda kedinin peşinden koşuyor.’ *Ребенок ходит по комнате за бабушкой.* ‘Çocuk odada büyükannesinin peşinden yürüyor.’ Bu tümcelerde farklı yönlü hareketi ifade eden ikinci grup fiiller kullanılmıştır, Fakat bu örneklerin anlamlarına bakıldığında farklı yönlü olmaktan ziyade belirli bir yön anlaşılmaktadır. Sonuç olarak hareketin bir yönü mutlaka vardır. Bu durumda ikinci grup fiiller için *ненаправленный* ‘yönsüz’ teriminin kullanılması doğru olmayacaktır. Örneğin A.V. İsaçenko hareket fiilleri için *однонаправленный – ненаправленный* ‘tek yönlü – yönsüz’ başlığını kullanmıştır. Araştırmacı *ходить* tipi fiillerin farklı yönlü bir hareketi nitelediği gibi tek yönde gerçekleşen bir hareketi de niteleyebileceğini savunmuştur. *Мой друг ходит по магазинам.* ‘Arkadaşım mağazaları geziyor.’ Bu örnekte farklı yönlerde olan bir hareket vardır, fakat *Она ходит на работу через парк.* ‘İşe parkın içinden gider.’ örneğinde tek yönde tekrar eden bir hareket söz konusudur. Bu nedenle araştırmacı bu fiiller için *разнонаправленный* ‘farklı yönlü’ kavramının değil, *ненаправленный* ‘yönsüz’ kavramının kullanılmasını

savunmuştur. Araştırmacının *ходить* tipi fiillerin tek yönde yapılan bir hareketi de niteleyebileceği savına katılıyoruz, fakat bu durum, bu fiillerin *ненаправленный* ‘yönsüz’ kavramıyla adlandırılması için bir sebep oluşturmaz. Ayrıca yönsüz başlığı kullanıldığı zaman anlam genişlemekte ve bu fiillere yön belirtmeyen tüm fiilleri eklemek gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu şekilde de hareket fiilleri artacak ve kendilerine özgü yapısı bozulacaktır.

кратный – некратный ‘yinelenen – yinelenmeyen’ kavramlarından *кратные* ‘yinelenen / tekrarlanan’ terimi tam olarak hareketin tekrar edilebilirliği anlamına sahip ikinci grup fiiller için kullanılmaktadır. Fakat hareket fiillerinin sınıflandırılmasında öne çıkan durum yön kavramıdır. Tekrarlanan – tekrarlanmayan kavramları bu fiilleri genel olarak kapsayan bir başlık değil de bir alt başlık ya da iki grup fiilin de özel bir anlamı gibi düşünülmelidir.

разнонаправленный ‘farklı yönlü’ kavramı farklı yönlere yapılan hareketi nitelemektedir. Bu kavram *неоднонаправленный* ‘çok yönlü’ kavramıyla benzerlik göstermektedir. Fakat *неоднонаправленный* başlığı tam olarak çevrildiğinde özellikle tek yönlü olmama anlamını yansıtmaktadır. Tüm bu terimler içinde hareket fiillerini en iyi yansıtan başlığın *однонаправленный – разнонаправленный* ‘tek yönlü – farklı yönlü’ olduğu kanaatindeyiz. Çünkü bir hareket belirli bir mekân ve zaman içinde, ya *однонаправленный* ‘tek yönlü’ ya da *разнонаправленный* ‘farklı yönlü’ olarak gerçekleşmektedir. Tabi ki bu başlıklar altında, hareket fiilinin geçtiği metin de göz önüne alındığında bazı istisnalar vardır. *ходить* grubu fiillerin tek yönde yinelenen ya da çift yönlü gibi bazı özel anlamlar içermesi bu duruma örnektir. Hareketin yapılış şekli göz önünde bulundurulması gereken bir durumdur. Örneğin *Человек идет*. ‘Adam gidiyor.’ dediğimizde o anda gördüğümüz şey bir insanın yürümesidir. *Человек ходит*. ‘İnsan yürür.’ dediğimizde ise insanın genel anlamda yürüme özelliğinden bahsedilmektedir. İlk cümlede belirli bir yer ve belirli bir zaman söz konusudur. Bu nedenle tek yönlü bir hareket fiili kullanılmıştır. İkinci cümlede ise bir genellemeden bahsedildiği için farklı yönlü bir fiil kullanılmıştır. *Я увидела что, по дороге ходят люди*. ‘Yolda insanların gittiğini gördüm.’ örneğinde de farklı yönlü bir fiil kullanılmasına rağmen burada belirli bir zaman vardır. Bu,

kafa karıştırıcı bir durum olabilir, fakat burada pek çok insandan bahsedilmektedir. Bu insanlardan her biri tek yönde de gidiyor olabilir, farklı yönlerde de gidiyor olabilir. Bizi ilgilendiren yanı hep birlikte farklı yönlerde yaptıkları harekettir. *Человек ходит по дороге.* ‘Adam yolda geziniyor.’ dediğimizde ise konuşan kişi hareketi bir süre gözlemlemiş ve birinin yolda gezindiğini görmüştür. Bu da farklı yönlerde yapılan bir hareket olduğu için farklı yönlü bir fiil kullanılmıştır.

Bunların dışında hareket fiillerinin yan anlamlarında ya da günlük konuşma kalıplarında bazı farklı durumlar ortaya çıkabilmektedir. *Что это там плавает у вас в стакане?* ‘Bardığınızda yüzen şey nedir öyle?’ cümlesinde olduğu gibi belirli bir zamanda yapılan hareket vardır ve belki de konuşan kişi bardağın içindeki cismin yüzmeye eylemine dahi tanık olmamıştır. Fakat konuşma dilinde bu tür durumlarda farklı yönlü hareket fiili kullanılmaktadır.

Tüm bunlara bakarak *идти* tipi fiilleri *однонаправленный* ‘tek yönlü’ fiiller olarak adlandırıyoruz. Bu tür fiillerde hareketin tek yönde gerçekleşmesi anlamı vardır. *ходить* tipi fiilleri ise *разнонаправленный* ‘farklı yönlü’ fiiller olarak adlandırıyoruz. Bu tür fiiller çift yönde gerçekleşen hareket, tekrar edilen hareket, süreklilik bildiren hareket, beceri bildiren hareket, bir varlığa özgü hareket şeklinde bir dizi anlam içermektedir. *разнонаправленный* ‘farklı yönlü’ başlığı ise bütün bu tanımları kapsayacak genel bir başlıktır ve bu tanımlar da onun alt başlığı olarak değerlendirilmelidir.

ÖZET

Rus dilinde hareket fiilleri, özellikle Rusça öğrenenler için zor konulardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Hareket kavramını ifade eden fiillere her dilde rastlamak mümkündür fakat bir cümleyi yabancı bir dilde kurarken bu dilin bütün özelliklerini göz önünde bulundurmak gereklidir. Başka bir deyişle o dilin mantığını anlamak önemlidir. Aksi takdirde anlatılmak istenen ifadeden çok farklı bir anlam çıkabilir.

Kendi dilimizden örnek verecek olursak Türkçede hareket fiilleri başlığı altında ayrı bir konu bulunmamaktadır. Dilimizde yapılan hareketin karakteri fiilde belirtilebilmektedir: Yürümek, kovalamak, koşmak... Bunun dışında istikamet de belirtilebilmektedir: Gelmek, gitmek...

Yine Türkçede kurulan aynı cümlede hem hareketin karakteri hem de yönü belirtmek istenirse en çok kullanılan yöntemlerden birisi zarf fiildir: Öğrenciler okula yürüyerek gittiler.

Rusçada ise hareket fiilleri başlı başına bir konudur. Hareketi bildiren her fiilde yapılan hareketin yönünü, karakterini, tek seferlik mi yoksa sürekli mi yapıldığını, tamamlanmışlık ya da devam etme durumunu belirtmek gereklidir. Bütün bunlara bakarak Rusça hareket fiillerinin ne kadar geniş ve ayrıntılı bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Türkçede ise hareketi bildiren eylemde bu kadar ayrıntılı bilgi yoktur. Bu sebeple Rusça ifade edilmek istenen cümlelerde ya da dilimizden Rusçaya yapılan çevirilerde yapılan hareketi doğru ifade edebilmek için Rusça hareket fiillerini doğru kavramak gereklidir. Bunu yapabilmek için de Rusça hareket fiillerini inceleyen araştırmacıların çalışmalarından yararlanarak onların bu konuya bakışları kavranmalı ve modern Rusçadaki gramer kitaplarında geçen hareket fiillerinin nasıl şekillendiği iyi anlaşılmalıdır. Hareket fiillerini anlatan kaynak bulmak zor değildir. Fakat bu kaynaklar daha çok bu fiilleri anlatan birer gramer kitabı şeklindedir. Bu açıdan tezimizde bu konuyla ilgili çalışan başlıca

araştırmacıların farklı görüşlerini de bir arada vererek bu konuya daha geniş bakmayı hedefledik.

ABSTRACT

The verbs of motion are one of the hardest subjects. Verbs that indicate motion we can see in any language. But to express the judgement in the other language, it is necessary to find out all of its ground rule and to perceive his its thought.

In Turkish tongue there are verbs of motion in which one the nature of motion expresses : to run, to go, to catch... Or direction: to go, to come... To use these in one proposal, is used gerund: The students have arrived to school on foot.

But in Russian verbs of motion are very broad subjects. In Turkish tongue such verbs have not that of legible meaning. Correctly to express motion in Russian, it is necessary well to perceive Russian verbs of motion. For this purpose it is necessary to perceive thoughts of the scientists, which one worked on this subject. Nowadays is not difficult to find sources about this subject but these are as the grammar books. In this thesis we wanted widely to study Russian verbs of motion in this work.

KAYNAKÇA

- 1- Arkhipova, L.V., **İzuçayem glagolı dvijeniya**, İzd. TGTU, Tambov, 2006
- 2- Dietrich, Ayşe Pamir, **Dilbilim terimleri sözlüğü**, Multilingual, İstanbul, 2001
- 3- Galuşko, N.N., **Poetiçeskiye funktsii glagolov dvijeniya-peremeşçeniya v lirike N.S.Gumileva i M.İ. Tsvetayevoy**, Avtoreferat, Moskva, 2008
- 4- İsaçenko, A.V., **Grammatičeskiy stroy russkogo yazıka v sopostavlenii s slovatskim**, Bratislava, 1960
- 5- Laskareva, Ye.R., **Çistaya grammatika**, SPb.:Zlatoust, 2006
- 6- Lopusanskaya, S.P., **İzmeneniya semantiçeskoy struktury v russkih bespristavoçnih glagolov dvijeniya v protsesse modul'atsii // Russkiy glagol v sopostavitel'nom osveşenii**, Volgograd, 1988
- 7- Rahilina, Ye.V., **Glagolı plavaniya v russkom yazıke // T.A. Maysak, E.V. Rahilina (red.), Glagolı dvijeniya v vode: leksiçeskaya tipologiya**, Moskva:İndrik, 2007
- 8- Saussure, F. De., **Genel dilbilim dersleri**, çev: Berke Vardar, Ankara: Birey ve Toplum, 1985
- 9- Skvortsova, G.L., **Glagolı dvijeniya bez oşibok**, Posobiye dlya studentov, uzyçayuşçih russkiy yazık kak inostranniy, 4-e izdaniye, Moskva, 2006
- 10- Sokolovskaya, K.A., **300 Glagolov soverşennogo i nesoverşennogo vida v reçevih situatsiyah**, İzd. Russkiy Yazık, Moskva, 2003

11- Stavnitska Yadviga, **K voprosu o videlenii sposobov glagol'nogo deystviya v russkom yazıke**, Silezskiy Uniiversitet, Polska, 2002

12- Şamne, N.L., **Semantika nemetskih glagolov dvjeniya i ih russkih ekvivalentov v lingvokulturologičeskom osveşenii**, Volgograd, 2000

13-Ural'skiy gosudarstvenniy universitet im. A.M. Gor'kogo, Kafedra russkogo yazıka dlya inostrannih uçaşihsa, **Ruskiye glagoli dvijeniya s pristavkami**, Yekaterinburg, 2008

14- Volkova N. - Phillips D., **Let's improve our russian**, St. Petersburg , 2006

ABBY Lingvo x3, Electronic Dictionary v.14

<http://www.edu.shd.ru/projects/gram/1384-1407.html>, **Grammatika 80**, Akademiya Nauk SSSR İstitut Russkogo Yazıka, Russkaya Grammatika

http://www.bankrobot.com/work/work_37178.html?similar=1, Dissertatsiya, **Semantičeskiye modifikatsii glagolov dvijeniya i odnokorennih s nimi glagolov**, 2006

<http://rflnet.narod.ru/hist.html>, Kondratyev, Y., **İstoriya izučeniya glagolov dvijeniya v otečestvennoy lingvistike**

<http://rakhilina.narod.ru/exat.pdf>, Rakhilina, Ye. V., **Mı yedem, yedem, yedem...**

www.poluchi5.ru/005435-2.html, Yejenova, A.Ye., **Neodonapravlenniye glagoli dvijeniya i ih proizvodniye v sovremennom russkom yazıke**, Tyumen, 2000

www.pushkin.edu.ru/files/avtref/06shiker.doc, Şikerov N.V., **Leksiko-semantiçeskiye harakteristiki nevozvratnih glagolov dvijeniya i proizvodnoy ot nih glagol'noy leksiki v russkom yazıke (na fone bolgarskogo yazıka)**, Moskva, 2007

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/12685/G0000259.pdf?sequence=1>; Ahola, V. K., **Glagoli dvijeniya s pristavkami вы-, по-, при- и про- i ih perevod na finskiy yazık**, Elise, 2003

<http://revolution.allbest.ru/languages/00020171.html>; A.N. Şovgenin, **Sredstva oboznaçeniya raznonapravlenno go gorizonta l'nogo dvijeniya v russkom i nemetskom yazıkah**, Volgograd, 2002

<http://ru.wiktionary.org/>

<http://revolution.allbest.ru/philosophy/00066585.html>; Referat po ontologii, **Problema dvijeniya v antiçnoy filosofii i logičeskiye vektori yeyo reşeniya**, 2000

http://www.zipsites.ru/slovari_enc/dissertacii_referaty/akhmadullina_izuchenie_glagolov_dvizheniya, Akhmadullina, S.V., **Sistemno-funktsional'niy podhod k izuçeniyu glagolov dvijeniya studentami-mari v praktičeskom kurse russkogo yazıka**, Kazan, 2002